Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль районы
«Эллюки "93 нче балалар бакчасы" муниципаль автоном мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе

Рассмотрено и рекомендована
к утверждению на заседании Педагогического совета
протокол №1
от 07 сентября 2022 г.

УТВЕРЖДЕНО
Заведующий МАДОУ 93 Лотфуллина Г.И
____
приказ №1 от 07 сентября 2022

14 нче уртанчылар төркемендә
2022-2023 нче уку елына белем бирү эшчәнлегенең
укыту –эш программасы
Рабочая программа реализации основной образовательной программы
МАДОУ “Детский сад №93 “Эллюки” НМР РТ
в средней группе №14
на 2022-2023 учебный год

Возрастная группа : подготовительная для детей с 6 до7 лет
Специфика группы: одновозрастная, общеразвивающая
Разработчики программы: воспитатель первой квалификационной категории Бикмурзина Л.Ш. , Игизбаева Ч.М.

ЭЧТӘЛЕК

№ п/п	Эш программасының структурасы	Битләр
	1.МАКСАТЛЫ БҮЛЕК	
1.1.	Аңлатма язуы	3
1.2.	Эш программасының максаты, бурычлары	3-4
1.3.	Эш программасының күрсәткече, юнәлеше	4-5
1.4.	Балаларның яшь үзенчәлекләре	6
1.5.	Балалар белән коррекцион усеш эше	7-9
	2. ЭЧТӘЛЕКЛЕ БҮЛЕК	
2.1.	«Социаль коммуникатив үсеш»	10-21
2.2.	«Танып белү үсеше»	22-28
2.3.	«Сөйләм үсеше»	28-35
2.4.	«Иҗади-эстетик үсеш»	35-42
2.5.	«Физик үсеш»	42-50
	3. ОЕШТЫРУ БҮЛЕГЕ	
3.1.	Көндәлек режим.	51
3.2.	Тематик план.	52-53
3.3.	Белем бирү эшчәнлегенең бер атнага төп төрләре исемлеге һәм саны.	53-54
3.4.	Белем бирү эшчәнлеге челтәре.	54
3.5	Милли төбәк бәйләнеше	55-59
3.6.	Әти –әниләр белән эш.	60-61
3.7.	Төркемдә үсүче фән-пространство мохитен оештыру.	62-64
3.8.	Материал –техник база.	64-66
	Кулланылган әдәбият исемлеге.	67
	Кушымта	68

1. МАКСАТЛЫ БҮЛЕК

1.1. Аңлатма язуы

Бу программа “Мәктәпкәчә төп гомуми белем бирү программасы структурасына, Федераль дәүләт таләпләре”нә нигезләнеп, Н.Е.Вераксы, Т.С.Комарова, М.А.Васильева редакциясендәге ”Туганнан мәктәпкә кадәр”төп гомуми мәктәпкәчә яшьтә белем бирү программасына,Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль районының 93 нче номерлы «Әллүки «балалар бакчасы» мәктәпкәчә белем бирү учреждениесенең төп программасы һәм «СӨЕНЕЧ» (р.к. Шәехова) мәктәпкәчә белем бирү региональ программасы нигезендә төзелгән.

Эш программасы кулланугa юнәлдерелгән:

1. Инновационная программа дошкольного образования « От рождения до школы»под редакцией Н.Е.Вераксы, Т.С. Комаровой, М.А. Васильевой;
2. Учебно-методического комплект к инновационной программе дошкольного образования «От рождения до школы» под редакцией Н.Е.Вераксы, Т.С. Комаровой, М.А. Васильевой / средняя группа;
3. Региональной программы дошкольного образования «СӨЕНЕЧ» (Р.К. Шаехова);
4. Методическое пособие «Туган телдә сөйләшәбез» – авторы ХазратоваВ.Ф);
5. Методических пособий, конспектов и сценариев занятий и авторских разработок по основным направлениям (образовательным областям) развития детей.

1.2. Эш программасының максаты:

«Россия Федерациясе халыкларының рухи-әхлакый кыйммәтләре, тарихи һәм милли-мәдәни традицияләр нигезендә гармонияле үсеш алган һәм социаль җаваплы шәхес тәрбияләү»

Программада тормышка ашырылган төп принциплар һәм нигезләмәләр:

Һәр баланың социаль, әхлакый, эстетик, интеллектуаль, физик сыйфатларын, инициативалылыгын, мөстәкыйльлеген һәм җаваплылыгын һәрьяклап үстерүне тәэмин итә; яшь буенча туры килү принцибын тормышка ашыра — үсешнең психологик законнары һәм яшь мөмкинлекләре нигезендә мәктәпкәчә белем бирүнең эчтәлеген һәм методларын тәкъдим итә.; Фәнни нигезлелек һәм практик кулланылыш принципларын яраштыра —яшь психологиясенең һәм мәктәпкәчә педагогиканың төп нигезләмәләренә туры килә һәм мәктәпкәчә белем бирүнең массакүләм практикасында уңышлы гамәлгә ашырылырга мөмкин; тулылык, кирәк һәм җитәрлек булу критерийларына туры килә; куелган максатларны һәм бурычларны тиешле һәм җитәрлек материалда хәл итә, максималь рәвештә «минимумга»якынлаша;Россиянең традицион рухи-әхлакый һәм социомәдәни кыйммәтләр нигезендә укыту һәм тәрбияне берләштерә;; Җәмгыятьтә кабул ителгән кеше, гаилә, җәмгыять һәм дәүләт мәнфәгатьләрендә үз-үзеңне тоту кагыйдәләре һәм нормалары нигезендә төзелгән; барлык яшьтәге мәктәпкәчә төркемнәр һәм балалар бакчасы һәм башлангыч мәктәп арасында дәвамчанлыкны тәэмин итә; мәктәпкәчә белем бирүне индивидуаль үзенчәлекләрне, мөмкинлекләрен һәм мәнфәгатьләрен исәпкә алып, индивидуаль белем бирү процессын төзүне аңлата.; Бу һәр баланың уникальлеген, кабатланмаслыгын аңлау (тану); эшчәнлекнең төрле төрләрендә балаларның инициативасын яклау һәм үстерү; төбәк үзенчәлекләренә карап белем бирү процессын төбәк үзенчәлеген исәпкә алуны һәм варьлауны күздә тота; мәктәпкәчә белем бирүнең Ачыклыгы принцибын гамәлгә ашыра; тәрбияләнүчеләрнең гаиләләре белән нәтиҗәле бәйләнешен күздә тота; җирле җәмәгатьчелек белән үзара бәйләнешләрнең өстенлеген куллана; заманча заманча белем бирү системасын булдыруны күздә тота.Оешманың мәгълүмати-белем бирү мохите «программасы буенча эшләүче педагогларның һөнәри һәм шәхси үсеше механизмын тәкъдим итә.

Тәрбияченең төп бурычлары:

Үсеш бирү эшчәнлеге. Эшчәнлекне үткәргәндә заманча белем бирү технологияләрен куллану, якын арада үсеш зонасында эшләү, үсеп килүче буынга белем бирүнең эшчәнлек алымын һәм принципларын тормышка ашыру, дәресләрдә Россия халыкларының рухи-әхлакый кыйммәтләренә, тарихи һәм милли-мәдәни традицияләренә туры килә торган материал куллану..

Эмоциональ иминлек. Балаларның эмоциональ иминлеге турында даими кайгыртырга, бу һәр балага, аның хисләренә һәм ихтыяҗларына карата җылы, ихтирамлы, дустанә мөнәсәбәт, аның эмоциональ халәтенә карата хөрмәт күрсәтү, аның үз хисләрен яклау һ.б. дигән сүз.

Гаделлек һәм тигез хокуклылык. Җенесенә, милләтенә, теленә, социаль статусына, психофизиологик һәм башка үзенчәлекләренә карамастан, барлык балаларга да бертигез яхшы мөнәсәбәттә булырга кирәк.

Балалар-олылар берләшмәсе. Белем бирү мөнәсәбәтләрендә катнашучыларның (балалар, педагоглар, ата-аналар) үзара хөрмәтенә, тигез хокуклылыгына, игелеклелегенә, хезмәттәшлегенә нигезләнгән балалар-олылар берләшмәсен булдыру өстендә махсус эш алып бару.

Кыйммәт турында күзаллауларын формалаштыру. Укыту һәм тәрбияне берләштерү-Россия Федерациясе халыкларының рухи-әхлакый кыйммәтләренә, тарихи һәм милли-мәдәни традицияләренә, мәктәпкәчә яшьтәге балаларда патриотизм, Ватанга мәхәббәт, аның казанышлары өчен горурлык, традицион кыйммәтләргә хөрмәт, ата — аналарга мәхәббәт, өлкәннәргә карата хөрмәт, өлкәннәргә, өлкәннәргә карата кайгыртучанлык һ.б. кебек сыйфатлар тәрбияләү, традицион гендер күзаллаулары; шәхеснең әхлакый нигезләре-үз гамәлләрендә омтылыш.

ПДР (балаларнын кузаллауларын тормышка ашыру киңлеге). ПДРНЫ булдыру өстендә даими эш алып бару: балалар инициативасын яклау һәм үстерү, идеяне аңлауда һәм формалаштыруда ярдәм итү, ниятне тормышка ашыруда ярдәм итү; самореализация ысулларын сайлау иреген бирү, мөстәкыйль иҗади эзләнүгә ярдәм итү; шәхси-ориентлашкан үзара бәйләнеш, индивидуальлеккә ярдәм итү, һәр баланың уникальлеген, кабатланмаслыгын тану; балалар хезмәте һәм иҗаты нәтиҗәләренә ихтирамлы мөнәсәбәт; " үз казанышларын социаль әйләнә-тирә мохиткә тәкъдим итү (күрсәтү, презентацияләү) өчен шартлар тудыру.

Алга таба белем алуга омтылыш. Танып-белү кызыксынуын үстерү, белем алу омтылышы, Мәктәптә, югары уку йортында укытуга уңай мотивация формалаштыру. Мәгарифкә мөнәсәбәтне әйдәп баручы тормыш кыйммәтләренең берсе буларак формалаштыру.

Региональ компонент. Мәгарифне оештыруда һәм эчтәлегендә төбәкнең табигый-географик һәм мәдәни-тарихи үзенчәлеген исәпкә алырга, туган якка карата кызыксыну һәм хөрмәт тәрбияләргә.

Фән-пространство мохите. «Туган йорттан мәктәпкә кадәр " программасы таләпләренә туры китереп заманча фән-пространство мохите булдыру өчен барлык мөмкинлекләрне кулланырга».

Тәрбияләнүчеләр гаиләләре белән хезмәттәшлек. Тәрбияләнүчеләрнең гаиләләре, шул исәптән тәрбияләнүчеләрнең гаиләләре белән нәтиҗәле хезмәттәшлек алып барыла:

мәктәпкәчә белем бирүнең ачыклыгы тәэмин ителә: мәгълүматның ачыклыгы һәм һәркем өчен мөмкин булуы, мәгълүматның даими булуы, ата-аналарның балалар бакчасы киңлегенә ирекле керү мөмкинлеге тәэмин ителә;

ата-аналарның белем бирү процессында максималь катнашуын тәэмин итү (ата-аналарның белем бирү чараларында, чараларында катнашуы оештыру мәсьәләләрен хәл итүдә ярдәм итү;гаиләгә педагогик ярдәм күрсәтү һәм ата-аналарның белем бирү, балаларның сәламәтлеген саклау һәм ныгыту мәсьәләләрендә компетентлыгын арттыру; мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе һәм гаилә шартларында балаларны тәрбияләү алымнарының бердәмлеген тәэмин итү.

Эш программасы формалаштыруның принциплары һәм алымнары Н.Е.Веракса, Т. С.Комарова, М. А. Васильева редакцияләре астында «туганнан мәктәпкә кадәр» үрнәк программасы принципларына, 2015 елга кадәр Татарстан Республикасында мәгарифне үстерү стратегиясенә туры килә.

Эш программасын гамәлгә ашыру өчен мөһим характеристика:
- Программа **биш белем бирү өлкәсе** буенча урта яшьтәге (4-5 яшь) балалар белән тормышка ашырыла:
- физик үсеш;
- социаль-коммуникатив үсеш;
- сөйләм үсеше;
- танып-белү үсеше;
- сәнгать-эстетик үсеш

Эш программасын тормышка ашыру срогы- 1 ел (2022-2023 нче уку елы)

Балаларга белем һәм тәрбия бирү өчен түбәндәге кабинетлар эшләп килә: татар теле кабинеты, музыка һәм физкультура залы.

Бүгенге көндә балалар бакчасында 14 төркем.

Балаларны балалар бакчасына кабул итү,тәрбия-белем бирү эшчәнлеген оештыру таләпләре.

Балаларны иртән кабул итү тәрбиячеләр яки медицина хезмәткәрләре тарафыннан ата-аналардан баланың сәламәтлеген сораудан башлана. Күрсәткечләр буенча термометрия үткәрелә.Авыру, авыруга шик тудырган балалар бакчага кабул ителмиләр, көн дәвамында авыручыларны ата-аналары килгәнче яки ата-аналарга хәбәр итеп дәвалау оешмасына җибәргәнче башка сәламәт балалардан аералар. Авырудан соң һәм бала 5 көннән озаграк(бәйрәм, ял көннәреннән башка) килми торганнан соң балалар бакчасына авыруның диагнозы, авыру дәвамлыгы, йогышлы авырулар белән бәйләнеше булмау турындагы справка булганда гына кабул ителә.

Көн тәртибе балаларның яшь үзенчәлекләреннән чыгып төзелә һәм гармонияле үсешенә булыша. 3-7 яшьлек балаларның иң куп өзлексез уяну вакытының дәвамлыгы 5,5-6 сәгать. Тәкъдим ителгән көндәлек прогулкаларның дәвамлыгы-3-4 сәгать. Саф һавада булуның озынлыгы табигать шартларыннан да бәйле. Һава температурасы минус 15 °С түбән, җилнең тизлеге 7 м/с тан югары булганда саф һавада булу вакыты кыскартырга киңәш ителә.

Саф һавада йөрүне көнгә 2 тапкыр: көннең беренче яртысында һәм көннең икенче яртысында – көндезге йокыдан соң яки балалар өйгә кайтып китәр алдыннан тәкъдим ителә.

Балалар 5 сәгатьтән күбрәк булган мәктәпкәчә яшьтәге балалар оешмасында 3-4 сәгать аерма белән ашау һәм көндезге йокы оештырыла. Балаларның көнлек йокысы 12-12,5 сәгать булырга тиеш, шуның 2-2,5 сәгате көндезге йокыга бирелә. Йокы алдыннан хәрәкәтле уеннар, чыныктыру чаралары үткәрү тыела. Балалар йоклаганда тәрбияченең (яки аның ярдәмчесе) булу мәҗбүри.

Көн тәртибендә 3-7 яшьлек балаларга мөстәкыйль эшчәнлек (уеннар, шәхси гигиена, уку эшчәнлегенә әзерләнү) өчен кимендә 3-4 сәгать вакыт бирелергә тиеш.

4-5 яшьлек балаларда оешкан белем бирү эшчәнлегенең дәвамлыгы 20 минуттан артмаска тиеш, аларны уен мәйданчыгында саф һавада үткәрергә дә мөмкин.

Балалар бакчасы 5 көнлек эш атнасында 6.00-18.00 сәгатькә кадәр эшли.

1.4. 14 нче төркем турында белешмә

14 нче төркем – татар төркеме. Төркемдә 22 бала: 13 кыз һәм 9 малай йөри. Төркемдә 4-5 яшьлек балалар.

14 нче төркем балаларының яшь үзенчәлекләре.

Уртанчылар мәктәпкәчә яшьтәге балаларның уен эшчәнлегендә рольле мөнәсәбәтләр барлыкка килә. Бу яшьтәге балалар кабул ителгән рольдән үзләрен аера башлыйлар.

Сүрәтләү эшчәнлеге шактый үсеш ала. Рәсем предметлы һәм детальләштерелгән форма ала. Кешенең график сурәте гәүдә, күз, авыз, борын, чәч, кайвакыт кием һәм аның детальләре булу белән характерлана. Сүрәтләү эшчәнлегенең техник ягы камилләшә. Балалар төп геометрик фигураларны ясый, кайчы белән кисә, сүрәтләрне кәгазьгә ябыштыра алалар һ.б.

Конструкцияләү катлаулана. 5-6 детальдән торган корылмалар барлыкка килә. Уйлап чыгарып конструкцияләү, шулай ук төзү эзлеклелеген планлаштыру күнекмәләре формалаша.

Баланың хәрәкәтләнү өлкәсе вак һәм эре моториканың уңай үзгәрешләре белән характерлана. Җитезлек, хәрәкәт координациясе үсә.

Зиһенгә алу сәләте күбрәк үсеш ала. Балалар теге яки бу предметка охшаган форманы атый беләләр.

Хәтер күләме үсә. Балалар 7-8 предметның исемен истә калдыра алалар.

Тасвирлы фикерләү сәләте үсә башлый. Балалар катлаулы булмаган мәсьәләләрне чишүдә гади схемалаштырылган сурәтләр кулланалар.

Алдан күрә белү сәләте үсә. Объектларның пространствода урнашулары нигезендә, балалар аларның үзара йогынты ясашуы нәтиҗәсендә нәрсә килеп чыгасын әйтә алалар.

Күз алдына китерү, уйлап чыгару (воображение) сәләте үсә. Оригинальлек һәм ирекле булу кебек сыйфатлар формалаша. Балалар мөстәкыйль рәвештә бирелгән темага зур булмаган әкият уйлап чыгара алалар.

Игътибарлылык сәләте үсә. Бала 15-20 минут дәвамында игътибарын туплап эшли алырга сәләтле.

Авазлар әйтелеше һәм дикция яхшыра. Сөйләмнең ритмик төзелеше, рифмасы игътибарга лаек. Сөйләмнең грамматик ягы үсеш ала.

Артык үпкәләүчәнлек бу яшьнең феномены булып тора. Яшьтәшләре белән бала сайлап кына аралаша башлый. Көндәшлек, ярышу барлыкка килә.

Гомуми исемлек

№п/п	Баланың исеме, фамилиясе

1	Абдуллина Гузель
2	Аглямова Эмилия
3	Амерханова Малика
4	Афзалов Ильшат
5	Бакирова Айгуль
6	Бариев Реналь
7	Галлямов Мурат
8	Гилязетдинов Ханиф
9	Гилязова Алия
10	Зайнуллина Аделина
11	Зиангиров Ранель
12	Ибрагимова Сафия
13	Иванова Амина
14	Идиятуллина Малика
15	Калимуллина Айнель
16	Камалова Инзиля
17	Набиев Айназ
18	Низамиев Нияз
19	Нуруллина Эльза
20	Садыйков Хайдар
21	Султанов Амир
22	Хамидуллина Амелия

СОЦИАЛЬ-ПЕДАГОГИК ПАСПОРТ

14 нче уртанчылар торкеме МАДОУ №93 (сентябрь 2022 г.)

1.	Торкемдэ балалар саны:	22
2.	Аз керемле гаилә балалары:	-
3.	Бер ата-ана (ялгыз)булган балалар:	1
4.	Тулы булмаган гаилә балалары (аерылышуда):	1
5.	Күп балалы гаилә балалары:	
6.	Опекага алынган балалар	
7.	Ятим балалар:	
8.	Инвалид балалар:	
9.	Социаль имин булмаган гаиләләрдәге балалар:	
10.	Качаклар һәм мәҗбүри күченүчеләр гаиләләреннән балалар:	
11.	Хәрби хезмәткәрләр гаиләсеннән балалар:	2
12.	Гаилэдэ 1 нче бала:	
13.	Гаилэдэ 2 нче бала:	
14.	Гаиләдә өченче һәм аннан соңгы бала:	
15.	3 яшькэ кадэр балалар	
16.	3 яшьтэн 5 яшькэ кадэр	
17.	5 яшьтэн 7 яшькэ кадэр	

Гаиләләр турында социологик белешмәләр

	Төркемдә балалар саны Алардан	22
	Малай	9
	Кызлар	13
	Тулы гаилә	
	Тулы булмаган гаилэ	
	Бер балалы гаилэлэр	
	Ике баласы булган гаиләләр	

	Өч һәм аннан да күбрәк балалы гаиләләр	
	Эшләүче әниләр	
	Эшләмәүче әниләр , д / о	
	Урта, урта махсус белемле аналар	
	Югары белемле аналар	
	Эшләүче әтиләр	22
	Эшләмәүче әтиләр	-
	Урта, урта махсус белемле әтиләр	
	Югары белемле әтиләр	
	Аерым яшәүче гаилә	
	Ата-аналары белән яшәүче гаилә	
	Рус милләтеннәнбулган гаиләләр	-
	Татар милләтеннән булган гаиләләр	22
	Башка милләт гаиләләре	-

Куп балалы гаилэ балалары

№	Баланын исем,фамилиясе	Туган коне
1.		
2		
3		
4		
5		

2. ЭЧТӘЛЕК БҮЛЕГЕ

2.1. «СОЦИАЛЬ-КОММУНИКАТИВ ҮСЕШ»

Үз-үзеңә хезмәт күрсәтү, мөстәкыйльлек

Аңлатма язуы

«Үз-үзеңә хезмәт күрсәтү, мөстәкыйльлек» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларда хезмәткә уңай мөнәсәбәт формалаштыру максатын тормышка ашыруга юнәлтелә һәм белем бирү бурычларын билгели.

Татар халык әкиятләре ярдәмендә хезмәт эшчәнлеге турында күзаллаулар формалаштыру. Баланың эш барышын татар шагыйрьләренең хезмәт турындагы шигырьләре белән бәйләү.

Балаларга аңлаешлы һөнәрләр (төзүче, электрик, сантехник һ. б.) белән таныштыруны дәвам итү. Өлкәннәрнең хезмәт чичәнлегенең мәгънәсе турында күзаллаулар формалаштыруХезмәт эшчәнлегенең төп бурычы булып тора. Бу бурычны тормышка ашыру түбәндәге мәсьәләләрне чишү аша башкарыла:

- зурлар хезмәте белән танышу, хезмәтнең җәмкыятькә кирәклеге һәм файдасы турында күзаллауларын формалаштыруҺәм кеше хезмәтенә хөрмәт, хезмәтнең нәтиҗәсенә сак караш тәрбияләү;
- балаларның хезмәт эшчәнлеген оештыру, эш тәҗрибәсе , эшне оештыру, зурлар һәм яшьтәшләре белән үзара уңай мөнәсәбәтләр урнаштыру күнекмәләрен камилләштерү.

Комплекслы-тематик план

Тема
Сентябрь
1. Үзлегенннән киенү – чишенү, киемнәрне шкафка тәртип белән җыеп кую күнекмәләрен формалаштыру. 2. Балаларны төркемдә һәм балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру буенча кызыксындыру. 3. Үзлегеннән бүлмә һәм җирлек гөлләренә су сибү теләкләрен уяту. 4. Балаларның кул эшләренә теләкләрен уяту: тәрбиячегә китапларны һәм дидактик материалларны ремонтларга булышу.
Октябрь
1. Үзлегенннән киенү – чишенү, киемнәрне шкафка тәртип белән җыеп кую күнекмәләрен камилләштерү. 2. Үзлегеннән төркемдә һәм балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру күнекмәләрен өйрәнүне дәртләндерү. 3. Балаларда балалар бакчасы хезмәткәрләренә ярдәм итү теләкләрен уяту (урындыклар һәм өстәлләр өстеннән тузан сөртү, сөлгеләрне һәм урын – җир өстен алмаштырырга ярдәм итү). 4. Өстәлне иртәнге һәм көндезге ашка әзерләргә ярдәм итү теләкләрен формалаштыру (клакларны, чәнечкеләрне, стаканнарны кую). 5. Сюжетлы-рольле уен «Шофёр»
Ноябрь
1. Үзлегенннән киенү – чишенү, киемнәрне шкафка тәртип белән җыеп кую күнекмәләрен камилләштерү не дәвам итү, курчак киемнәрен юу һәм киптерергә өйрәтү. 2. Үзлегеннән төркемдә һәм балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру күнекмәләрен өйрәнүне системалаштыру. 3. Балаларны бүлмә гөлләрен утырту һәм аларны тәрбияләү өстендә эшләүне тарту. *ку:* повар профессииясе турында хикәяләр уку, рәсемнәр карау. *Аралашу:* балалар бакчасы кухнясына экскурсия, повар эшен күзәткәннән соң, хикәя төзергә өйрәтү. *Социальләштерү:* кушылган\.
Декабрь
1. Үзлегенннән киенү – чишенү, киемнәрне шкафка тәртип белән җыеп кую күнекмәләрен системалаштыру. 2.Үзлегеннән төркемдә һәм балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру күнекмәләрен камилләштерү (сезонлы эш–җирлекне кардан арындыру) . 3. «Кухняда поварлар эше» дигән экскурсияне дәвам итү. *Социальләштерү:* балаларны шәхси һәм тәркемләп кушылган эшләрне үтәргә тарту, бер – берсе арасында тәрбияче ярдәме белән эшне бүлергә өйрәтү. *Уку:* зурлар хезмәтенең киршклеге турында хикәяләр уку, зурлар хезмәтен хөрмәт итү турында үрнәк китерү. *Аралашу:* хезмәтнең җәмгыять, гаилә һәм балалар бакчасы өчен кирәклеге турында сөйләшү.
Январь

1. Балаларны һәр эштә, кыяфәттә җыйнак булырга теләк уяту, шәхси билгедә тәрбияләү. 2. Зурлар ярдәме белән киемнәрне тәртиптә тоту күнекмәләрен формалаштыру (чистарту, киптерү). 3. Үзлегеннән зурларга ярдәм итү теләге уяту. *Социальләштерү:* башланган эшне азагына кадәр эшләүне тәрбияләү, аны яхшы эшләүне булдыру. *Аралашу:* врач хезмәте буенча сөйләшү, рәсемнәр карау, теманы тикшерү теләге уяту.
Февраль
1. Үзлегеннән төркемдә һәм балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру күнекмәләрен камилләштерүне дәвам итү (сезонлы эш – җирлекне кардан арындыру, сукмакларга песок чәчү) . 2. Оештырылган белем эшчәнлегенә кирәк яраклар әзерләү теләкләрен формалаштыру. 3. Балаларнытабигать почмагында орлыклар утыртырга, гулләрне күчерергә тарту. 4. Дидактик уен «Әгәр куян авырса?» *Куркынычсызлык:* карны көрәгәндә куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәүне формалаштыру. *Танып белү:* табигатьпочмагындагы гөлләрнең һәм усемлекләрнеңисемнәрен белү.
Март
1. Үзлегеннән төркемдә һәм балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру күнекмәләрен ныгыту. 2. Үзлегенннән киенү – чишенү, киемнәрне шкафка тәртип белән җыеп кую күнекмәләрен системалаштыруны дәвам итү. 3. Оештырылган белем эшчәнлегенә кирәк яраклар әзерләргә омтылыш тәрбияләү, деңурлык вазыйфаларын үтәүне булдыруны дәвам итү. *Аралашу:* йорт хайваннарын караучы хезмәте турында сөйләшү.
Апрель
1.Дежур тору күнекмәләрен ныгыту, башланган эшне азагына кадәр эшләүне тәрбияләү . 2. Балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру күнекмәләрен ныгыту (веранданы себерү, коелган ботакларны җыю). 3. Бакчада эшләүне булдыру. *Уку:* С. Михалков«Почта», 1 өзеген ятлау. *Аралашу:* балаларга почтальон (хат ташучы) хезмәте турында сөйләү.
Май
1.Үзеңә үзең хезмәт күрсәтү күнекмәләрен ныгыту. 2. Утырткан үсемлекләрне тәрҗияләүне дәвам итү. 3. Зурлар хезмәте турында (почтальон, врач, повар, шофер) белемнәрен камилләштерү. 4. Сюжетлы-рольле уеннар «Шофер», «Шифаханә» *Аралашу:* үсемлекләрнең үсешен күзәтү, күргәннәр буенча сөйләшү. *Социальләштерү:* уеннарда рольләрне дөрес башкаруны ныгыту.

Куркынычсызлык
Аңлатма язуы

«Куркынычсызлык» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге үз тормышының куркынычсызлыгы нигезләрен һәм экологик аң (әйләнә-тирә дөнья куркынычсызлыгы) алшартларын формалаштыру максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә һәм белем бирү бурычларын билгели.

Тормыш куркынычсызлыгы нигезләрен формалаштыру

Балаларны балалар бакчасында көндәлек режим һәм үз- үзләрен тотуның иң элементар кагыйдәләре белән, бүлмәдә хәвеф-хәтәрсез йөрү кагыйдәләре белән таныштыруны дәвам итү.

Үз тормышың куркынычсызлыгы нигезләре турында белемнәрне үзләштерү, саклык, сизгерлек хисе тәрбияләү. Кайчы, пычак, очлы предметлар белән эш итүдә, спорт инвентаре, пыяла предметлар кулланганда сак булырга күнектерү.

Балаларны тормышта яңа, алар өчен гадәти булмаган очракларда, таныш булмаган кешеләр белән очрашканда үз- үзләрен дөрес тотарга өйрәтү.

Юлларда хәвеф-хәтәрсез йөрү тәртибе формалаштыру

Юл хәрәкәтендә светофорның кызыл, сары, яшел төсләренең урнашу тәртибе һәм мәгънәләре белән таныштыру. Светофор сигналы буенча хәрәкәт итәргә күнектерү.

Балаларны юнәлешләрне (алга - артка, өскә - аска, уңга - сулга) аерырга гына түгел, шулай ук күрсәтелгән юнәлештә йөрергә, үзеңә карата теге яки бу әйбернең торышын (миннән сул якта - өй, унда - машина, алда - җәяүлеләр, артта - велосипедчы) билгеләргә өйрәтү.

Чагыштырмача хәрәкәт итү тизлеген (тиз, акрын) билгеләргә, транспорт чараларының (трамвай, автобус, янгын сүндерү машинасы, ашыгыч ярдәм машинасы һ. б.ның) тавыш сигналларын аерырга, тавыш чыганагының кайда булуын сиземләргә, кирәк очракта туктарга өйрәтү. Ишетү-хәрәкәт координациясен үстерү.

Кайбер җәмәгать транспортлары (троллейбус, автобус, трамвай, поезд, самолёт, теплоход һ. б.) турында күзаллауларны баету; маршрут транспорты (автобус, троллейбус, трамвай) тукталышы урыннарын билгеләү; «Автобус яки троллейбус тукталышы»н аңлатучы билге белән таныштыру. Җәмәгать транспортына утыру һәм аннан чыгу кагыйдәләренә игътибар итү.

Балаларга метрополитен, тимер юл, поезд, машинист хезмәте, тимер юлда һәм тимер юл транспортында үз-үзеңне тоту кагыйдәләре турында сөйләү. Тимер юл макеты белән таныштыру.

Урамда үз-үзеңне тотуның иң элементар кагыйдәләрен (йөгермәү, кычкырмау, тротуар кырыеннан йөрмәү һ. б.) үтәүгә ирешү. Җәяүле юлы белән, «җәяүлеләр юлы» билгесе белән таныштыру; урамны кайда һәм ничек аркылы чыгу турында, велосипедта йөрү кагыйдәләре турында аңлату.

Уңга һәм сулга борылышлар ясап, түгәрәк буенча, предметларны әйләнеп үтеп, өч тәгәрмәчле велосипедта йөрергә ойрәтүне дәвам итү. Үз хәрәкәтләре белән идарә итә белү, тормозга басып туктата алу күнекмәләрен үстерү. Спорт мәйданчыгында иркен ориентлаша белүне камилләштерү.

Транспорт чараларының охшаш һәм аермалы якларын табарга, билгеләнгән үзлекләре һәм функциональ үзенчәлекләре буенча чагыштырырга һәм төркемнәргә берләштерергә өйрәтү, алынган мәгълүматны гомумиләштерергә тырышуларын («Охшашны җый», «Оча, йөзә, йөри» һ. б.) хуплау.

Өлкәннәр хезмәте турындагы белемнәрен киңәйтү: троллейбус (автобус) йөртүче троллейбус (автобус) йөртә; кар җыйгыч машинаны йөртүче юлларны кардан чистарта; ЮХИДИ инспекторы юлларда автомобильләр хәрәкәтен җайга сала һ. б.; эш төрләре һәм эш максаты арасында бәйләнешне ачыкларга ярдәм итү.

Балаларның, сюжетлы-рольле уенда юлда имин йөрү кагыйдәләрен чагылдыру өчен, мөстәкыйль рәвештә предметлы-уенлы мохит

тудыруларын, модульләргә уен мәгънәсе бирүләрен, образлы һәм техник уенчыкларны, аларны алыштыручы алмаш предметларны куллануларын хуплау.

Балаларны уен ситуацияләрендә шартлы уйдырманың максатын аңларга, коллективта уен кагыйдәләренә яраклашып эш итәргә, игътибарлы булырга, уен персонажларының (транспорт йөртүчеләр, җәяүлеләр, пассажирлар һ. б.) роль буенча хәрәкәтләрен төгәлрәк башкарырга, ишетү һәм күрү сигналларына, әйләнә-тирәдәге көтелмәгән үзгәрешләргә тиз җавап бирергә, мөстәкыйльлек күрсәтергә һәм мәйданда ориентлашырга өйрәтү.

Мөстәкыйль дидактик уеннарда балаларның алган тәҗрибәләрен файдалануга шартлар тудыру. Төрле характердагы ял итү уеннары оештыру; юл йөрү кагыйдәләрен өйрәнү өчен әһәмиятле ситуацияләрне эченә алган уен-мавыгулар, курчак театры, сәхнәләштерелгән гади әсәрләр, уеннар өйрәнү.

Балаларда, шартлар буенча һәм үзләре уйлап тапканча, шәһәр (авыл) урамнары макетын төзү теләкләрен үстерү. Балаларны объектларның пространстводагы сурәтләмәләрен - озынлыкларын (биеклекләр, киңлекләрен) аера белү; деталь һәм аның өлешләренең урынын (өстән, астан, өстенә, астына һ. б.) билгеләүгә; объектларны (деталь һәм аның өлешләрен һ. б.ны) анализларга өйрәтү; тимер юллар, ике яклы хәрәкәт итү юллары, күперләр, гаражлар һ. б.төзүгә омтылышларын үстерү.

Балаларны табигать күренешләренә, тәүлектәге үзгәрешләргә һәм аларның әйләнә-тирәдә чагылышына (кич - урамда караңгы төшә - багана башларында фонарьлар яна, машиналар фараларын кабыза) игътибар итәргә өйрәтү.

Юлларда куркынычсыз йөрү кагыйдәләрен өйрәнү процессына кызыксыну уяту.

Комплекслы - тематик план

Ай	Атна	Тема	Бурычлар
сентябрь	I	Тема: «Светофор-безнең дус». Уен «Светофор маҗаралары»	Светофор , светофорның төсләре турында белемнәрен ныгыту. Машина юлындаһәм тротуарда үз-үзеңне тоту кагыйдәләре булән танышуны дәвам итү. Урам 2 өлешкә бүленгән икәнлеге турында белемнәрен үстерү.
	II	Тема: «Өйдәге куркынычсызлык чыганаклары»	Балаларны көнкүреш предметлары белән таныштыру, аларның сәламәтлеккә зыян китерергә мөмкинлекләре турында аңлату. Көнкүрештәге куркынычсызлык кагыйдәләрен ныгыту.
	III	Тема: «Ачык тәрәзәләр»	Балаларга ачык тәрәзәләрнең һәм балконнарның куркынычлык тудыру турында аңлату. Транспорт төрләре белән танышуны дәвам итү.
	IV	Тема: «Алдакчы кыяфәт»	Балаларга таныш булмаган кешеләр куркыныч янавы турында аңлату. Таныш булмаган кешеләрнең җәберләүләре вакытында үз-үзеңне дөрес тоту турында өйрәтү. 01, 02,03 телефоннарыннан дөрес куллану турында сөйләшү.
Октябрь	I	Тема: «Урам белән танышу»	Шәһәр урамнары турында күзаллауларын киңәйтү.
	II	Тема: «Көтелмәгән очрашу»	Таныш булмаган балалар һәм яшүсмерләр белән аралашу кагыйдәләрен аңлату, 01,02,03 телефоннарын куллану кагыйдәләрен ныгыту.

	III	Тема: «Юл йөрү билгеләре». *Дидактик уен* «Төс буеча сайла». *Имитацион уен* «Мин -шофер», *«Мин* - машина»	Юл йөрү билгеләренең әһәмияте турында өйрәтү. Юлда машина йөреше 2яклы булуын аңлату. «Җир асты юлы» билгесе белән таншышу.
	IV	Тема: «Сәламәт буласың килсә...»	«Сәламәтлек төшенчәсе белән танышу».
ноябрь	I	Тема: «Светофорның 3 төсе». *Дидактик уен* «Җәяүлеләр һәм транспорт»	Светофорның төшенчәсетурында белемнәрен ныгытую. Җәяүлеләрнең юлда йөрү кагыйдәләре буенча белемнәрен формалаштыру.
	II	Тема: «Шәһәр буенча сәяхәт». *Дидактик уен* «Юл йөрү кагыйдәләрен бел һәм үтә”	Шәһәрдә транспортта йөрү үзенчәлекләре белән танышу.
	III	Тема: «Транспортта үз-үзеңне дөрес тоту». Уен «Без барабыз, барабыз.....»	“Куркынычсызлык утравы” билгесе һәм әһәмияте белән таныштыру. Җәмгыять транспортыннда үз-үзеңне дөрес тоту күнекмәләрен формалаштыруны дәвам итү.
	IV	Тема: «Кешенең тән төзелеше»	Кешенең тән төзелеше турында таныштыру (сулыш органнары, умыртка сөяге, ашказаны, кан әйләнеше)
декабрь	I	Тема: «Айболит дәресләре»	«Вирус, микроб» төшенчәләре кертү. Чирләрдән котылу чаралары белән таныштыру, авырганда терелә чаралары турында сөйләшү. Чыныктыру һәм витаминнарның файдасын аңлату.
	II	Тема: «Юлдагы ярдәмчеләр»	«Пешеходный переход», «Балалар» билгеләре турында белемнәрен камилләштерү.
	III	Тема: «Әдәп кагыйдәләре»	Балаларның транспортта йөрү кагыйдәләре турында белемнәрен ныгыту.

	IV	Тема: «Җәяүлеләр һәм йөртүчеләр». *Сюжетлы –рольле уен*«Мин шофер»	Шофер хезмәтетранспорт төрләре, аларның йөреше белән таныштыруны дәвам итү.
январь	I	Тема: «Сак бул, бозлавык!».	Кышкы юлның үзенчәлекләре белән таныштыру, куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәүне булдыру.
	II	Тема: «Кыш көне сулыклар»	Кыш көне сулыкларның үзенчәлекләре белән таныштыру, куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәүне булдыру.
	III	Тема: «Юл йөрү билгеләре». *Дидактик уен* “Юл билгеләрен дөрес куй”	«Пешеходный переход», «Җир асты юлы» и «Сак бул: балалар» билгеләре белән таныштыруны дәвам итү. Машина юлы 2 яклы булырга мөмкин икенен искәртү.
	IV	Тема: «Сак бул, бозлавык!»	Бозлы юлда сак йөрерүне кисәтү, егылган кешегә беренче ярдәм күрсәтергә тәкъдим итү.
февраль	I	Тема: «Мин җәяүле». *Уен* «Без юл аркылы чыгабыз»	Җәяүлеләрнең юлда йөрү кагыйдәләре белән таныштыруны дәвам итү. Юл билгеләре буенча белемнәрен камилләштерү.
	II	Тема: «Юл кырыендагы өй»	Светофорның үзенчәлекләре турында белемнәрен үстерү. Юл йөрү билгеләре турында күзаллауларын формалаштыруны дәвам итү.
	III	Тема: «Йөртүчеләр һәм җәяүлеләр». *Сюжетлы-рольле уен* «Шофер»	Юлда билгеләргә карап ориентлашырга өйрәтү. Кышкы юлдагы машиналарны күзәтү.
	IV	Тема: «Әгәр син урамда югалсаң»	Урамда югалсаң үз-үзеңне дөрес тоту кагыйдәләренең рәте белән таныштыру.
март	I	Тема: «Сак бул, юл чаты!». *Уен* «Кем иң укымышлы җәяүле?»	Юл чатындагы юлда машиналарның йөрү тәртибе белән таныштыру.
	II	Тема: «Транспорт төрләре». *Уен* «Машиналар күргәзмәсе»	Юлда йөрүче машиналарны күзәтү, машина төрләрен истә калдыру

	III	Тема: *Уен* «Кем иң яхшы җәяүле?	Балаларның юл йөрү билгеләре турында белемнәрен киңәйтү
	IV	Тема: «Минем микрорайон»	Микрорайон макетында ориентлашырга өйрәтү. Практикада алган белемнәрне куллануны булдыру.
апрель	I	Тема: «Урамда ятим хайваннар»	Урамда очраган ятим хайваннар белән үз-үзеңне дәрес тоту кагыйдәләрен өйрәнү. Балалар бакчасыннан өйгә кайту юлы турында сөйләшү
	II	Тема: «Безнең ярдәмчеләр». *Дидактик уен* «Сөйләшүче юл билгеләре»	Балалар бакчасыннан өйгә кайту юлы турында белемнәрен камилләштерү
	III	Тема: «Урманда үзеңне ничек тотарга?»	Урманда үз-үзеңне дөрес тоту кагыйдәләре белән танышу, янгын чыганакларын кисәтергә өйрәтү.
	IV	Тема: «Зарарлы үсемлекләр»	«Зарарлы үсемлекләр» төшенчәсе белән таныштыру, урманда үз-үзеңне дөрес тоту кагыйдәләре турында белемнәрен ныгыту.
май	I	Тема: «Юлда җәяүле». *Дидактик уен* «Светофорны җый»	Алган белемнәрне кулланып юлда йөрү күнекмәләрен камилләштерү, светофор турында белемнәрен ныгыту
	II	Тема: «Өйгә таба юл». *Дидактик уен* «Микрорайонбуенча сәяхәт»	Микрорайон макеты буенча хәрәкәтләнү буенча белемнәрен киңәйтү. Өйгә кайту юлында тәртип кагыйдәләрен ныгыту
	III	Тема: «Мин юл йөрү кагыйдәләрен беләм»	Төрле юл ситуацияләреннән чыгу юлларын өйрәтү.
	IV	Тема: «Юлда үз-үзеңне тоту кагыйдәләре». *Сюжетлы – рольле уен* «Йөртүчеләр һәм җәяүлеләр»	Юл йөрү билгеләре, юлда үз-үзләрен тоту кагыйдәләре турындагы белемнәрен ныгыту

Социализацияләштерү, аралашу усеше, әхлаклы тәрбия. Бала гаиләдә һәм җәмгыятьтә

Аңлатма язуы

«Социализацияләштерү, аралашу усеше, әхлаклы тәрбия. Бала гаиләдә һәм җәмгыятьтә» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларның социаль характердагы беренчел күзаллауларын үзләштерү ьәм балаларны социаль мөнәсәбәтләр системасына кертү максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә нәм белем бирү бурычларын билгели.

Туган телдә аралашырга теләкләрен хуплау; башка кешеләр белән аралашканда, аларның тәкъдимнәренә әдәпле итеп җавап бирү; төрле эшчәнлек төрләрендә өлкәннәр һәм балалар белән телдән һәм телдән булмаган бәйләнешләр урнаштыру.

Әйләнә-тирә, туган шәһәр (авыл), республика вакыйгалары турында әңгәмәләрне хуплау.

Аралашу культурасы формалаштыру (сөйләшүченең милләтенә карап, ачык йөз күрсәтеп, шул телдә исәнләшү һәм саубуллашу; үтенеч һәм тәкъдимнәр белән ягымлы итеп мөрәҗәгать итү; күрсәткән хезмәте, ярдәме, сый-хөрмәте өчен рәхмәт белдерү).

Балаларны ил, республиканың күренекле төп бәйрәмнәрен билгеләп үтәргә өйрәтү. Балалар оешмасы, республика, ил тормышына баланың мөнәсәбәте, катнашы булуына ирешү.

Уендагы иптәшләр арасында рольләрне бүлә белергә, уен өчен кирәкле өй кирәк-ярагы (көянтә-чиләкләр, казан, уклау һ. б.), милли костюм, ювелир (зәркән) бизәнү әйберләре, читекләр һ. б., милли уенчыклар, музыка уен кораллары сайларга һәм аларны рольгә туры китереп файдаланырга өйрәтү.

Милли киемдәге курчакларны, образлы уенчыкларны, бибабо, кулдан ясалган уенчыклар һәм кайбер сәнгатьлелек чараларын, кул хәрәкәтләре, мимика, интонация кулланып, театральләштерелгән һәм режиссер уеннарында катлаулы булмаган сюжетлар буенча (татар халык әкиятләре буенча куелган мультфильмнардан) ситуацияләрне уйнап күрсәтү.

Баланың үзе, әти-әнилөренең милләте турындагы күзаллавын формалаштыру. Гаилә рәсемнәрен караганда, әти-әниләре белән охшаш чалымнары булуына игътибар итү. Фото- сурәттәге кешеләрнең эмоциональ халәтен билгеләргә, аларның кәефләрен гаилә тормышындагы билгеле бер вакыйга белән бәйләргә өйрәтү.Гаилә турында һәм үзенең шул гаилә әгъзасы булуы турында; гаиләнең барлык әгъзаларының һәм баланың үзенең бурычлары, мавыгулары, яллары турында; гаилә гореф-гадәтләре, йолалары, бәйрәмнәренең матурлыгы һәм әһәмияте турында күзаллаулар формалаштыру. Гаилә истәлекләренә сакчыл караш тәрбияләү.

Сюжетлы – ролле уеннар

Комплексы – тематик план

ай	атна	Эшчәнлек темасы	Эшчәнлек эчтәлеге	Бурычлар
сентябрь	I	“Гаилә”	Әни кызын ашата, йокларга яткыра. Д./уен «Курчакны сыйлыйк», «Курчакны йокларга яткырыйк»	Рольләрне бүлешеп уйнарга өйрәнү, һөнәрләр һәм һөнәрләрнең эш кораллары турында белемнәрен үстерү,уйнаганда диалог коруны, татарча сөйләшүне булдыру.
		“Мин сатучы”	Әни кызы белән кибеткә килә, азык-төлек ала. Сатучы товар сата, үлчәүдә үлчи.	
	II	“Парковка”	Юлда машиналар йөри, юл йөрү кагыйдәләрен үтеп машиналарны урыннарга куялар.	
		“Коткару хезмәте”	Коткару хезмәте кешеләре авыр очракларда ярдәмгә ашыгалар: пожар, юлларда хәләкәт.	
	III	«Яшелчәләр кибете»	Әни кызы белән кибеткә килә, азык-төлек ала. Сатучы товар сата, үлчәүдә яшелчә үлчи.Д/уен “Яшелчә кибетендә нијләр сатыла”.	
		«Көзге ярминкә»	Көзге ярминкәгә киләләр, яшелчә, җиләк-җимеш сатып алалар, хакларын очсызлаталар.	
	IV	“Даруханә”	Даруханәгә киләләр, нәрсә авыртканын әйтәләр, кирәкле дару сатып алалар.	
		«Шифаханә»	Әни кызын врачка алып килә. Врач авыруларны кабул итә, нәрсә авыртканын сорый, тыңлый, дәвалау билгели. Медкабинетка экскурсия.	
октябрь	I	«Гаилә»	Әни юа, кием үтүкли, бүлмә җыештыра. Д./уен «Курчакның күлмәген үтүклик, бездә тәртип»	
	II	«Балалар бакчасы»	Балалар бакчага килә, анда музыка, физкультура белән шөгыльләнәләр.Рәсемнәр карау.	
	III	«Гаилә»	Әни кызын ашата, йокларга яткыра, бишек җырлары җырлый. Уку: бишек җырлары.	
	IV	Транспорт»	Шофёр курчакларны машинага утыртып йөртә, төзү әйберләре ташый. Әңгәмә: “Машиналар урамда ничек йөри”	
ноябрь	I	Төзелеш»	Төзүчеләр машиналарга гараж төзиләр, уенчыкларга йорт, төзелеш коралларын кулланалар. Төзү материалларының детальларын карау.	
	II	«Йөртүчеләр һәм җәяүлеләр	Машиналар һәм җәяүлеләр юл йөрү билгеләрен үтәп эшкә баралар. Дидактик уен “Юл йөрү билгеләре”	
	III	«Чәчтараш»	Чәчтарашка балалар әниләре белән киләләр. Парикмахер чәч тарый һәм ала. Дидактик уен “Чәчтараш җиһазлары”	

	IV	«Гаилә»	Курчакның туган көне. Кунаклар чакырабыз, сыйлыйбыз. Әңгәмә «Бүген кемнең туган көне?»	
декабрь	I	«Кафе»	Кафега киләләр, алар туңдырма ашыйлар, сок эчәләр. Официант заказ кабул итә һәм сораган әйберләрне китерә. Дидактик уен «Без кафега килдек»	Рольләрне бүлешеп уйнарга өйрәнүне дәвам итү, балаларны уенчыклар белән сакчыл уйнарга өндәү,балаларны иптәшләренә карата кайгыртучан, игътибарлы, ярдәмчел булырга, кешелеклелек хисләре тәрбияләү.
	II	«Поликлиника»	Медсестра прививка ясый, витаминнар тәкъдим итә. Шәфкать туташы эшен күзәтү.	
	III	«Транспорт»	Балалар шәһәр буйлап экскурсиягә чыгалар, бәйрәмгә бизәлгән урамнарны карыйлар. Рәсемнәр карау.	
	IV	«Гаилә»	Әни кызы белән чыршы бизи, кунаклар каршы ала.Уку О. Высотская «Ёлочка». Дидактик уен «Акбайга кунаклар каршы алуны күрсәтик»	
январь	I	«Чәчтараш»	Чәчтарашка балалар әниләре белән киләләр. Парикмахер чәч тарый һәм ала. Дидактик уен “Чәчтараш җиһазлары”	
	II	«Шифаханә»	Кызы авыргач әнисе аны поликлиникага алып бара, врачка күрсәтә. Әңгәмә «Әгәр берәрсе авырса нишләргә”	
	III	“Театр”	Балалар театрга баралар, билетлар алалар, театр күрсәтәләр. Әңгәмә “Театр төрләре”	
	IV	«Транспорт»	Кунакка поездда баралар. Пассажирлар билет сатып алалар. Рәсемнәр карау.	
февраль	I	«Гаилә»	Курчакларны киендереп урамга чыгалар. Урамда балалар белән коляска йөртүче әниләрне күзәтәләр. Дидуен «Курчакны йөртәбез»	
	II	“Коткару хезмәте”	Коткару хезмәте кешеләре авыр очракларда ярдәмгә ашыгалар: пожар, юлларда хәләкәт, җир тетрәү.	
	III	“Машинаны төзәтәбез”	Машиналарны төзәтүче янына алып киләләр, төзәтүче машиналарны карый, төзәтә.	
	IV	“Автобус”	Балалар автобус тукталышында торалар, автобуска утыралар, билет алалар. Әңгәмә “Җәмгыять транспортында үзеңне тоту кагыйдәләре”	
март	I	“Мин сатучы”	Әни кызы белән кибеткә килә, бәйрәмгә азык-төлек ала. Сатучы товар сата, үлчәүдә үлчи. Әңгәмә “Сатучы һөнәре”	Рольләрне бүлешеп уйнау күнекмәләрен камилләштерү,балаларның дуслык турында мәгълүматларын
	II	“Гаилә”	8март бәйрәме: бүләкләр алу, үз кулларың белән әниләргә, әбиләргә бүләкләр ясау, өстәлне бәйрәмгә әзерләү.“Ләйлә шигырен уку, “Минем әнием” әңгәмә.	
	III	“Гаилә”	Курчакның киемнәрен юалар, үтәклиләр, киптерергә эләләр. Әңгәмә “Кием төрләре”	

	IV	«Цирк»	Балалар циркка баралар, билетлар алалар, клоуннар тамаша күрсәтә.	тулыландыру, әләкләшүнең начар гадәт икәнен, дусларыңны уңайсыз хәлгә куярга ярамаганлыгын төшендерү.
апрель	I	“Янгын сүндерүчеләр”	Янгын сүндерүчеләр чакыруга килә, янгын сүндерә, беренче ярдәм күрсәтә, кисәтә. Дидактик уен “Азбука пожарных”, “Не играй с огнем”. Уку С. Маршак «Кошкин дом», «Пожар».	
	II	“Почта”	Кешеләр бер-берсенә хатлар язалар, телеграмма, посылка җибәрәләр. Почта ташучы аларны адреслар буенча тапшыра. Почтадан җибәрелгән әйберләрнең рәсемнәрен карау. Дидактик уеннар һәм күнегүләр: «Дустыма хат», «Минем адрес»	
	III	“Телефон салоны”	Балалар телефон салонына киләләр, телефоннар һәм фотоаппаратлар карыйлар, сатып алалар. Әңгәмә “Телефон ни өчен кирәк?”	
	IV	“Төзелеш”	Төзүчеләр киләләр, төзелеш өчен план алалар, күп машиналар өчен зур гараж, өйләр төзиләр, төзелеш объектларын тапшыралар.Рәсемнәр карау. Якын тирәдәге объектларны күзәтү.	
май	I	“Уенчыклар кибете”	Сатып алучылар уенчык сайлыйлар, сатучы белән киңәшәләр, кассага акча түлиләр, чекларны сатучыга бирәләр. Сатучы сатып алучылар белән әдәпле итеп сөйләшә, аларга төрле уенчыклар тәкъдим итә, аларның ни өчен яхшы булуын сөйли, уенчыкны бирә, сатып бирә. Әңгәмә “Әдәпле сатып алучылар”. Дидактик уен: «Уенчыкны тасвирла», «Нәрсә үзгәрде», «Тасвирлау буенча тап».	
	II	“Гаилә”	Җиңү бәйрәме: бүләкләр алу, үз кулларың белән бабайларга, әбиләргә бүләкләр ясау, өстәлне бәйрәмгә әзерләү. Әңгәмә “Җиңү бәйрәме”	Рольләрне бүлешеп уйнау күнекмәләрен ныгыту, һөнәрләрнең кирәк-яраклары турындагы белемнәрен үстерү, диалог корып сөйләшү күнекмәләрен камилләштерү.
	III	“Транспорт”	Йөк һәм җидел машиналар урамда йөри, җәяүлеләр тротуардан баралар, җәяүле чыгу урыныннан юл аркылы чыгалар, бетенесе дә юл йөрү кагыйдәләрен үтиләр.Светофорга, көйләнелми торган юл чатына максатлы сәяхәт.Дидактик уен: «Ихтибар, җәяүле», «Кызыл, сары, яшел»	
	IV	“Кибет”	Төрле бүлекләре (табак-савыт, йорт җиһазлары, язу-сызу әйберләре h.б.) булган яңа супермаркет ачылды. Сатып алучылар әйбер сайлыйлар, сатучыдан алар турында сөйләвен сорыйлар (төсе, материалы, кулланылышы.	

2.2. «ТАНЫП БЕЛҮ ҮСЕШЕ»

ӘЙЛӘНӘ - ТИРӘ БЕЛӘН ТАНЫШУ

Аңлатма язуы

«Танып белү үсеше» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларда танып белү ихтыяҗларын һәм акылны үстерү максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә һәм белем бирү бурычларын билгели.

Баланы үзе яши торган урам, шәһәр (авыл), республика исемнәрен әйтергә өйрәтү. Шәһәрнең (авылның) истәлекле урыннары турында сөйләү.

Туган шәһәрдә (авылда) булган вакыйгалар турында әңгәмәләрдә ешрак катнашу тәҗрибәсе туплауларына ирешү. Туган як образлары белән бәйле буклетлар, журналлар, рәсемле китаплар, альбомнар, истәлекле урыннарда гаилә белән төшкән фотосурәтләр, значоклар, открыткалар җыелмасы тупларга теләк тудыру.

Кеше яши торган торак төзелеше (шәһәрдә һәм авылда), йорт кирәк-яраклары турында күзаллаулар булдыру. Кеше кулы белән ясалган җайланмаларның төзелеше һәм билгеләнеше турында сораулар бирергә, һәр яңалык белән танышырга омтылыш тәрбияләү.

Кешенең хуҗалык эшчәнлеген - үзе, тору урыны, йорт хайваннары һәм үсемлекләр, ишегалдының, урамының чисталыгын - кайгыртуы турында беренчел күзаллаулар формалаштыру. Шәһәр (авыл) урамнарын, торак йортларны тәртиптә тотарга теләк тудыру.

Бирелгән урынның кайбер үсемлекләре: агачлар (нарат, өрәңге), бүлмә гөлләре (бальзамин, фуксия), гөмбәләр (ак гөмбә, майлы гөмбә, баллы гөмбә), җимешләр (алма, слива), яшелчәләр (кыяр, помидор, суган, кишер, шалкан), җиләкләр (кура җиләге, миләш, чия, карлыган) белән таныштыруны дәвам итү. Өлкәннәргә җиләк-җимеш, яшелчәләр уңышын җыярга булышу теләге тудыру.

Бөҗәкләр (кырмыска, умарта корты, коңгыз, шөпшә) турындагы күзаллауларын баету; кыргый һәм йорт хайваннары, төркемдәге табигать почмагында яшәүчеләр белән танышуны дәвам итү. Балалар бакчасындагы участокка очып килүче кошларны (чыпчык, кызылтүш, песнәкне) күзәтү оештыру, аларны ел буена өстәмә ашатырга теләк уяту.

Балаларның кырда, урманда, елгада күргәннәрен сөйли алуларына ирешү. Үзләренә ошаган үсемлек, хайван, табигать почмагының рәсемен ясарга, фотога төшерергә омтылыш тәрбияләү

Комплекслы – тематик план

ай	атна	Эшчәнлек темасы	Бурычлар
сентябрь	I	«Җәй»	Балаларда узган җәйге ялдан алган кичерешләре уртаклашу.. Җәй айларының характерлы билгеләрен искә төшерү.Бәйләнешле сөйләмне үстерү.Материал һәм җиһазлар:Җәй сүрәтләнгән рәсемнәр
	II	«Яраткан предмет турында сөйлә»	Балаларның әйләнә-тирә дөньяда предметларның кулланылышы турындагы белемнәрен ныгыту.Материал һәм җиһазлар:уенчыклар (курчак, аю, машина һ.б.)
	III	«Аю өне янында җиләкгөмбәҗыям»	Балаларның табигатьтәге сезонлы үзгәрешләр турындагы белемнәрен ныгыту.Урман үсемлекләре, җиләкләр, гөмбәләр турындагы күзаллауны формалаштыру. Материал һәм җиһазлар: Көзге урман темасына материаллар: каен,миләш,чыршы һәм җиләк,гөмбә муляжлары
	IV	«Минем гаиләм»	Гаилә»турында төшенчә бирү. Гаиләдә туганлык мөнәсәбәте турында беренчел күзаллауны бирү. Материал һәм җиһазлар:матрешка, гаилә турында рәсемнәр, балаларның гаилә фотолары
октябрь	I	“Минем яраткан шәһәрем”	Туган якка карата мәхәббәт тәрбияләү, яши торган шәһәрнед иң матур һәм күренекле урыннары белән таныштыру.

	II	«Көз безгә нәрсә алып килде? »	Балаларның җиләк-җимешләр, яшелчәләр турындагы күзаллавын киңәйтү. Табигатьтәге сезонлы үзгәрешләр турындагы белемнәрен ныгыту. Материал һәм җиһазлар:җиләк-җимеш һәм яшелчә муляжлары.
	III	«Минем дусларым»	Дус», «дуслык» төшенчәләрен формалаштыру.Балалар арасында, яхшы гамәлләргә чакырып, уңай мөнәсәбәт тәрбиләү. Материал һәм җиһазлар:дуслар-экият геройлары рәсемнәре
	IV	"Йорт хайваннары"	Балаларны йорт хайваннары белән таныштыруны дәвам итү, хайваннарга карата мәрүәмәтлелек тәрбияләү.Материал һәм җиһазлар: йорт хайваннары рэсемнэре.
ноябрь	I	"Зурлар хезмәте"	Шофер хезмәте белән таныштыру, светофорның үзенчәлекләрен искә төшерү, юл йөрү билгеләрен һәм кагыйдәләрен кабатлау, зурлар хезмәтенә карата ихтирамлылык тәрбияләү.
	II	«Көзге утырмалар»	Табигатьтәге сезонлы үзгәрешләр турындагы белемнәрен ныгыту.Йорт хайваннарының ничек кышлавы турында күзаллауны киңәйтү.Йорт хайваннары турында кайгыртырга омтылыш формалаштыру.Материал һәм җиһазлар:йорт хайваннары уенчыклары.
	III	«Безнең балалар бакчасы иң яхшы»	Балалар бакчасы турында белемнәрен ачыклау. Балалар бакчасында эшләүчеләрнең һөнәрләре турында белемнәрен киңәйтү.Материал һәм җиһазлар:балалар бакчасы тормышыннан фотолар.
	IV	"Кышлаучы кошлар"	Кышлаучы кошларның исемнәрен атау, кыяфәтләрен истә калдыру, җим эзләгәннәрен күзәтү, аларны җим белән тәэмин итү, кошларга карата сакчыл караш тәрбияләү. Бирелгән сорауларга дөрес, ашыкмыйча, башкалар ишетерлек һәм аңларлык итеп җавап бирү күнекмәләрен үстерү.
декабрь	I	«Тиздән кыш!»	Балаларда кышын кыргый хайваннар тормышы турында күзаллауны булдыру.Әйләнә-тирә табигатькә кызыксыну формалаштыру.Хайваннарга карата кайгыртучан мөнәсәбәт тәрбияләү. Материал һәм җиһазлар:кышкы урман рәсемнәре, кыргый хайваннар уенчыклары.
	II	"Безгә Айболит килде"	Табип һөнәре белән таныштыру, кеше хезмәтенә хөрмәт уяту, балалар бакчасындагы табип кабинетына экскурсия оештыру
	III	Максатлы прогулка «Нәрсә ул урам?»	Балаларның урам турында гади элементар күзаллауларын формалаштыру.Балаларның игътибарын биек өйләргә, биналарга, юл, җәяүлеләр юлына юнәлтү.Урам исемнәрен ныгыту.Балалар бакчасы, өй адресларын белү ни өчен кирәклеген, мөхимлеген аңлату.
	IV	«Кар кызы нигә эрегән?»	Балаларның су, кар, боз үзлекләре турындагы белемнәрен киңәйтү. Салкында суның бозга әйләнүен,җылыда эрүенең бәйләнешен аңлату.
январь	I	"Минем гаилә"	Гаилә төшенчәсе турында белемнәрен үстерү, гаилә турында кечкенә хикәя төзү, балаларда зурларга һәм кечкенәләргә карата ихтирамлылык тәрбияләү.
	II	«Искиткеч табиб»	Балаларга табиб, шәфкать туташы һөнәрләренең кирәклеге, мөхимлеге турында аңлату.Аларның эшлекле һәм шәхси сыйфатларының эшкә мөнәсәбәтеннән табиб хезмәтенең нәтиҗәсе күренә
	III	"Җәнлекләркышкы урманда"	Балаларның кыргый хайваннар турындагы күзаллауларын формалаштыру, табигаттәге сезонлы үзгәрешләр турындагы белемнәрен ныгыту; бәйләнешле сөйләм телен үстерү, сөйләмнең грамматик төзелешен камилләштерү; хайваннарга сакчыл караш тәрбияләү.
	IV	"Кыш көне агачлар"	Кыш көне агачлардагы үзгәрешләрне билгеләү, чыршы күркәсен күзәтү.

февраль	I	«Пыяла илендә»	Балаларга пыяланың үзлекләрен ачыкларга ярдәм итү.Әйберләргә сак караш тәрбияләү.Кызыксынучанлыкны үстерү.
	II	« Йорт куянын карау»	Балаларга йорт куяны турында мәгълүмат бирү.Аның тышкы кыяфәтенә карап характерлы билгеләрен әйтергә өйрәтү. Хайваннарга крарата кызыксыну формалаштыру. Аларга сак караш тәрбияләү..
	III	«Безнең армия»	Безнең илне саклаучы хәрбиләр турында күзаллауны булдыру. «Ватанны саклаучылар» төшенчәсен ачыклау (үз илен,үз халкын саклаучы, яклаучы хәрбиләр , совет армиясе турында сөйләү)Балаларны кайбер хәрби һөнәрләр белән таныштыру. Безнең сугышчылар өчен горурлык хисе тәрбияләү.
	IV	« Суган утырту»	Үсемлеккә үсү өчен кирәкле шартлар турында күзаллауны киңәйтү. (туфрак, яктылык, җылылык, дымлылык) Табигый витаминнар турында элементар төшенчәләр бирү. Хезмәт күнекмәләрен формалаштыру. Мөстәкыйльлек тәрбияләү. Уйлау,фикерләү сәләтен, хәтерне үстерү.
март	I	”Яз килә, яз!”	Балаларны яз, аның айлары, билгеләре турында белемнәрен ныгыту; табигать күренешләре турында күзалауларын формалаштыруны дәвам итү; табигатькә сак караш тәрбияләү.
	II	“Әнием турында сөйлим»	Бәйрәмнәр белән таныштыруны дәвам итү,әниләргә хөрмәт тәрбияләү.
	III	“Өй җиһазлары”	Балаларны өй җиһазлары белән таныштыруны дәвам итү, билгеле бер билгеләр буенча туплау.
	IV	“Язгы эшләр”	Балаларны яз, аның айлары, билгеләре турында белемнәрен ныгыту;яз көне башкарыла торган эшләр турында күзаллау формалаштыруны дәвам итү
апрель	I	“Табак – савытлар”	Табак – савытлар белән таныштыруны дәвам итү, билгеле бер билгеләре буенча бер төркемгә туплау
	II	“Мин яшәгән йорт”	Шәһәр урамнары белән таныштыруны дәвам итү, яшәгән адресларын белергә кирәклеген аңлату, туган якка карата мәхәббәт тәрбияләү.
	III	“Галәм киңлекләренә сәяхәт”	Беренче очучы Юрий Гагарин белән танышу аша илебезгә карата горулык хисләре тәрбияләү, образлы күзаллауларын үстерү,Кояш системасы, планеталар турында элементар белешмә бирү, алар турында күбрәк беләсе килү теләге уяту.
	IV	“Габдулла Тукай”	Балаларда Г.Тукайның күпкырлы иҗатына кызыксыну уяту,ихтирам хисләре тәрбияләү.
май	I	Тәҗрибә.Суның үзенчәлекләре	Яшәү чыганагы булган суга сак караш тәрбияләү.Гади тәҗрибәләр һәм уеннар аша балаларның су үзенчәлекләре турындагы белемнәрен тирәнәйтү.
	II	“Җиңү бәйрәме”	Җиңү көне турында күзаллауларын формалаштыру, кайбер хәрби һөнәрләр белән таныштыруны дәвам итү. Хәрбиләр һөнәренә хөрмәт, горурлык хисләре тәрбияләү.
	III	“Нәрсә ул-Кызыл китап?”	Балаларны сирәк очрый торган үсемлекләр турындагы китап б/н таныштыру.Китапка кертелгән хайван һәм үсемлекләрне кызгану,саклау хисләре тәрбияләү.
	IV	“Чәчәкләр”	Җәйге табигаттәге үзгәрешләр белән таныштыруны дәвам итү. Чәчәкләргә карата сакчыл караш тәрбияләү.

ЭЛЕМЕНТАР МАТЕМАТИК ТӨШЕНЧӘЛӘР ФОРМАЛАШТЫРУ

Аңлатма язуы

Элементар математик төшенчәләр формалаштыру баланың акыл үсешендә зур урын алып тора. Оештырылган белем бирү эшчәнлегендә күп төрле дидактик уеннар кулланыла, логик мәсьәләләр чишелә.

Ел ахырына балалар алган белемнәр:

• предметларның характерлы билгеләрен аералар (төс, форма, зурлык);

• 5кә кадәр саный беләләр, барлыгы ничә? соравына җавап табалар;

• предметларны чагыштырып парларын табалар;

• 3-5 предметны бергә зурлыклары буенча чагыштыралар, үсү бару тәртибендә урнаштыралар;

• геометрик фигураларны һәм җисемнәрне аералар: өчпочмак, түгәрәк, квадрат, турыпочмаклык; шар, куб, цилиндр; аларның үзенчәлекләрен күрсәтә беләләр;

• пространствода һәм кәгазьдә ориентлаша алалар;

• уң һәм сул кулны аералар;

• тәүлек төшенчәсен аңлыйлар.

Комплекслы – тематик план

Ай	Атна	Бурычлар
сентябрь	I	Аерым предметларны төркемнәрдән аерып чыгара белү һәм аларны төркемнәргә берләштерә белү; барлык предметлар өчен Гомуми билгеләр, һәм предметларның бер өлеше өчен генә Гомуми билгеләр табу; күрсәтелгән урыннарда күп предметларны һәм бер предметны таба белүне беркетү, предметларның санын төрле, шул исәптән һәм паджада булган санлы бер санлы әйберне әйтү; озынлыгы, киңлеге һәм биеклеге белән аерылып торган предметлар күләмнәре белән чагыштыру.
	II	Күп фәннәрне һәм махсус әзерләнгән шартларда бер фәнне таба белүне ныгыту (өстәлдә нинди уенчыклар күп, нинди дә булса бер нәрсә турында сөйләү); уенчыклар төркемнәренә башка уенчыкларны тигез итеп куя белүне беркетү; уенчыкларны уң кул белән сулдан уңга салу.
	III	Ике кешелек предметларның күбрәк (азрак) предметларның яисә аска тигез күләмдә предметларны билгели белү; салым һәм кушымталардан файдаланып, уң кул әйберләрен уң кулга сала белүне беркетү; балаларны сулдан уңга һәм сүзләрдән файдалана белүне ныгыту; сүз һәм гыйбарәләрдән күбрәк, тигез, күбрәк (саны буенча) куллану; 3 чиктә тавыш, хәрәкәтләрне яңадан үрчетүдә счетсыз күнегү; әйләнә-тирәләрне һәм квадратларны дөрес атый белү.
	IV	Балаларны үзара мөнәсәбәтләр урнаштыруда «тигез» («тигез», «шулкадәр», «күпме»), «күбрәк», «азрак», "азрак" предметлар арасында, салым һәм кушымталардан файдаланып, ике төркем предметлар арасында күнегүләрне дәвам итәргә; квадрат һәм өчпочмак аермасында күнегүләргә, ике предмет арасында озынлык буенча мөнәсәбәтләрне билгели белүгә, озынрак-кыскарак, озынрак – кыска-кыска-кыска-кыска-кыска-озынрак-озынрак,.
октябрь	I	"Балаларны 1 һәм 2, 2 һәм 3 предметтан торган төркемнәрне аларның элементларын бер-берсенә чагыштыру нигезендә аерырга; тәрбиячене ң счетына нигезләнгән предметларның гомуми санын атарга; чагыштыру ысулын билгеләргә; якларның үз-үзләрен билгели белү сәләтен беркетергә (уң, сул кул, аяк, җилкә һ.б.).
	II	Балаларны 1 һәм 2, 2 һәм 3 предметтан торган төркемнәргә өйрәтергә, алар арасында количественные мөнәсәбәтләрне

		үзгәртергә, тәрбияче дип атаган Сан нигезендә; юнәлешләрне күрсәтә белүне беркетергә: өскә, аска, алга, артка, сулга.
	III	Балаларны 3кә кадәр санарга, тәртип буенча санауларны атарга, барлык санап үтелгән төркем белән соңгы санны чагыштырырга, аның төркемдәге предметларның гомуми санын аңларга; уң кулдагы предметларны сулдан уңга салырга һәм таратырга өйрәтергә.
	IV	1 һәм 2, 2 һәм 3 предмет булган җыелмаларны аера белү, мөнәсәбәтләр күбрәк-азрак, тигез; 3 чикләрдә счет күнекмәләрен ныгыту; төрле киңлектәге, озынлык һәм калынлыктагы предметлар белән чагыштырганда балаларны киңрәк, киң, тар, киң кулланышта күнегү; балаларны биремнәр тыңларга һәм төгәл башкарырга, нинди предметларны һәм кайда куярга кирәклеген истә тотарга, башкарылган бирем турында сөйләргә өйрәтү.
ноябрь	I	Балаларны 4 сандагы белем белән таныштыру, аларны 4кә кадәр санарга; әйләнеш, квадрат, өчпочмак аермасында күнегүләр ясау.
	II	4 чикләрдә исәп алып бара белүне ныгыту; балаларны карточкадагы уенчыкларны ничек табарга, нинди уенчыклар һәм аларның күпме булуын сөйләргә, сүздә уенчыкларның һәм түгәрәкләрнең тигезлеген чагылдырырга; предметларның урнашу юнәлешен билгеләүдә (алда, арттан, сулдан, уңнан) күнегергә өйрәтә.
	III	Таныштыру, балаларны Белем саны 5, өйрәтергә, аларны санарга кадәр 5; беркетергә белү чагыштыру предметлар буенча Озынлыгы, куллану сүзләре озынрак, кыскарак..
	IV	4 һәм 5 санлы белем бирү турында күзаллауны һәм 5 чикләрендә счет күнекмәләрен беркетергә; предметлар санын истә калдырырга; предметларның урнашу юнәлешләрен билгеләүдә үзеңнән (алда, артта) күнегүләргә.
декабрь	I	Тирә-юньне, квадратны, өчпочмакны аера һәм дөрес әйтә белү, әлеге фигураларны белү, төстәге, күләме һәм модельләрнең киңлегендә аерма булуга карамастан, белү; 5 чикләрдә счет күнекмәләрен ныгыту;балаларны истә калдырырга, күпме уенчыкларны табарга кирәк.
	II	балаларны чагыштыру нигезендә выделять озынлыгын предметларны файдаланып, кабул итү кушымталар; кулланырга сүзенә озынрак, кыскарак, озын, озын, озынлыгы; дәвам беркетергә күнекмәләрен ныгыту.
	III	Балаларны чагыштыру нигезендә предметларның киңлеген аерып чыгарырга өйрәтергә; предметларның озынлыгын һәм киңлеген, кушымтаны кабул итүдән файдаланып чагыштыра белү; Киңлеге, Киңлеге, тар, киңлеге, инде, озынлыгы, озынлыгы, кыскасы, озынлыгы, кыска.
	IV	Балаларны турыпочмак белән таныштыру һәм аларны турыпочмак, квадрат һәм өчпочмак аерырга өйрәтү; озынлыкка, киңлеккә тигез предметларны кушу юлы белән һәм күз алдында күнегүләр ясау; озынлыкка, Киңлеге, Киңлеге, Озынлыгы, озынлыгы, кыскарак, киңрәк булган сүзләр һәм гыйбарәләр хисабына балалар сүзлеген активлаштыру; 5кә кадәр счетта күнегүләр ясау.
гыйнвар	I	“Ерак – якын” Ерак – якын төшенчәләре белән таныштыру, предметларны 5кә кадәр санаый белә кәнекмәләрен камилләштерүне дәвам итү.
	II	“Безнең уенчыклар” 3 предметны бер – берсе белән чагыштырырга өйрәтү, пространствода ориентлашу күнекмәләрен системалаштыру.
	III	Балаларны үрнәктә күпме түгәрәкләр (кублар шулкадәр үк, күпме түгәрәкләр), әйләнеш, квадрат, турыпочмак һәм өчпочмак аермасында күнегүләр ясарга, төсләре һәм үлчәмнәре белән аерылып торган фигуралар формасында бер үк төрле формада

		булырга өйрәтү.
	IV	балаларны билгеләргә тигез төрле дәрәҗәдәге предметлар төркемнәре, подводить аларны аңлауга, дип саны предметлар бәйле түгел, аларның күләмен; беркетергә күнекмәләр счет чикләрендә 5; күнегүләр чагыштыру предметлар буенча озынлыгы, киңлеге, биеклеге һәм күләмен Өйрәтергә.
февраль	I	Балаларны төрле күләмдәге предметлар төркемнәренең тигезлеген һәм тигезсезлеген билгеләргә, аларны предметларның саны аларның күләменә бәйле булмавын аңлауга китерергә; счет күнекмәләрен беркетергә; озынлыгы, киңлеге һәм биеклеге буенча предметлар белән чагыштырганда балаларны күнегергә; төрле төрдәге зурлыклар арасында тигезлекне билгеләргә, үлчәме буенча туры килә торган предметларны сайларга өйрәтергә (1 -2 үлчәү).
	II	“Төрле урнашкан предметларның тигез санын күрә белүне үстерү; нинди дә булса фигураны тәшкил итүче предметларның исәп-хисапын алып бару һәм башка фигура рәвешендә шундый ук предметларны урнаштыру; предметларның озынлыгын чагыштырып карау һәм төрле төрдәге мөнәсәбәтләр арасында элемтәләр урнаштыру: озынрак - кыскарак, алга таба-якынрак.
	III	Балаларны төрлечә урнашкан предметларның тигез санын күрергә өйрәтүне дәвам итәргә; рәткә генә түгел, ә нинди дә булса фигура формасында урнашкан предметларны счетта күнегергә; пространство мөнәсәбәтләре турында күзаллауны «якын-ерак»беркетергә.
	IV	Балаларны предметлар арасында төрле интервалларда предметлар төркемнәренең тигезлеген һәм тигезсезлеген билгеләргә, эквивалентлардан файдаланып, предметлар санын чагыштырырга; предметларның урнашу юнәлешләрен билгеләүдә үз-үзеңне: алда, артта, сулда, уңда.
март	I	Балаларны озынлык буенча өч фән арасында тигезлекне билгеләргә һәм предметларны озынлык үсү тәртибендә рәткә салырга; озынлыгы буенча иң озын, иң кыска, озын, кыскарак сүзләр белән чагыштырырга; предметлар арасында төрле интерваллар булган очракта, предметлар төркемнәренә тигезлек билгели белүне беркетергә; 5 чикләрендә күнегүләр ясарга.
	II	“Балаларны предметлар арасында төрле интерваллардагы предметлар төркеменең тигезсезлеген һәм тигезсезлеген билгеләргә өйрәтергә; 5 чикләрендә счет күнекмәләрен беркетергә; озынлыкка тигезләнгән предметларны таратуда балаларны күнегергә; глазомер үсешенә ярдәм итәргә-күз алдында озынрак, кыскарак, озынлыкка тиң фәннәрне табарга өйрәтергә.
	III	Балаларны киңлектә 3 предметлар арасындагы мөнәсәбәтләр урнаштырырга, предметларны рәткә салырга, киңлектә үрнәк итеп, үрнәк итеп, киңлектә иң тар, киң, киң сүзләр белән чагыштырырга; төрлечә урнашкан предметларның тигез санын күрергә өйрәтергә; 5 чикләрендә счет күнекмәләрен беркетергә.
	IV	Күнегүләр балаларны исәптә һәм отчетта үрнәге буенча 5. "Татар теле" фәнен өйрәнүгә карата уңай омтылышта булу, татар теле белән даими кызыксыну һәм шулар нигезендә белем алуның алдагы баскычларында татр телен уңышлы үзләштерү. Үстерергә күзләр.
апрель	I	Балаларны калынлыгы буенча 3 предметлар арасындагы мөнәсәбәтләрне урнаштырырга, предметларны яшьләнү һәм аларның калынлыгын киметү тәртибендә рәткә салырга, калынлыгы буенча иң калын (юка), калынлыгы, калынлыгы буенча мөнәсәбәтләрне билгеләргә; төркем предметлары арасында төрле интерваллардагы предметларның тигезлеген һәм тигезсезлеген билгеләргә өйрәтүне дәвам итәргә;
	II	“Предметлар” Предметларны озынлыклары, киңлекләре, зурлыклары буенча чагыштыра белүне камилләштерү, өйрәнгән математик төшенчәләрне ныгыту.

	III	“1,2,3,4,5» 5кә кадәр санау, бирелгән сан буенча предметлар кую, таныш геометрик фигураларны аеру һәм дөрес атау.
	IV	“Пространствода ориентлашу” Балаларны ике төркемне чагыштырырга, чагыштыру нәтиҗәләрен сүз белән әйтә белү, пространствода, вакытта ориентлашу күнекмәләрен ныгыту.
май	I	Балаларны тавышларны санарга һәм кабатларга өйрәтергә, аларны биеклек буенча дүрт фән арасында мөнәсәбәтләр урнаштыруда күнегергә, предметларны рәт тәртиптә яшәргә яки биеклекне төшерергә өйрәтергә.
	II	Балаларны атап үтелгән Сан буенча һәм истә калдыруда күнегү; аларны уенчыкларның тигез санын табарга өйрәтү; турыпочмак, квадрат, өчпочмак һәм даирәне аера белүне ныгыту.
	III	балаларны киңлеге буенча 5 предметлар арасындагы мөнәсәбәтләр урнаштырырга, предметларны киңлеге һәм киңлеге арту тәртибендә рәткә салырга; предметларның киңлеген чагыштыру өчен кушымталар куллануны беркетергә; балаларны түбәндәге сүзләр һәм гыйбарәләр кулланырга өйрәтергә: иң киң, тар, киң, инде, тагын да киңрәк;
	IV	“Тәүлек” Тәүлек, тәүлек өлешләре турында алган белемнәрен ныгыту.

2.3. «СӨЙЛӘМ ҮСЕШЕ»

СӨЙЛӘМ ТЕЛЕН ҮСТЕРҮ

Аңлатма язуы

Балада туган теленә карата кызыксыну уяту. Уен ситуацияләре, мәгълүмати-аралашу технологияләре куллану, балалар эшчәнлегенең төрле төрләрен (уен, аралашу, нәтиҗәле эшчәнлек төрләрен) оештыру аша сөйләмне аңлау һәм туган телдә сөйләшәсе килү теләге уяту.

Туган телендә аралашуны үзләштерү өчен шартлар булдыру.

Авазларны дөрес әйтү, сәнгатьле сөйләм нигезләрен формалаштыру.

Комплекслы – тематик план

Ай	Атна	Эшчәнлек темасы	Бурычлар
сентябрь	I	“Безнең уенчыклар”	**1)** балаларда предметларны тасвирлау; вак моториканы камилләштерү; исем, сыйфат кулланып, гади җөмләләр төзергә өйрәтү, предметлар атамасы, аларның өлешләрен атау, нинди материалдан ясалуы турында сөйләү хисабына сөйләмнәрен активлаштыру ; “ш” авазын ныгыту;**2)** балаларның кызыксынучанлыгын, игътибарын, хәтерен, фикерләвен үстерү;**3)** балаларда уенчыкларга карата сакчыл караш, үзара дустанә мөнәсәбәт тәрбияләү.
	II	Ә. Хәсәнов “Балалар бакчасында” хикәясе	балаларда китапка карата кызыксыну һәм үз-үзеңне тоту кагыйдәләрен формалаштыруны, әсәрнең эчтәлеген аңлауларына ирешүне дәвам итү; ягымлы сүзләр куллану хисабына сүзлек байлыгын активлаштыру;**2)** балаларның әдәби сөйләмен, кызыксынуын, игътибарын, хәтерен үстерү;**3)** балаларда культура-гигиена күнекмәләре, әхлак сыйфатлары тәрбияләү.
	III	“Без балалар бакчасында”	**1)** балаларда үз-үзеңне тоту кагыйдәләрен формалаштыруны дәвам итү; ягымлы сүзләр куллану хисабына сүзлек байлыгын активлаштыру;**2)** балаларның кызыксынуын, игътибарын, хәтерен үстерү;**3)** балаларда дустанә мөнәсәбәт тәрбияләү.
	IV	Г. Лотфи “ Ул бакчаны	**1)** балаларның сорауларга җавап бирү осталыгын ныгыту;шигырьне укыганда, шигырьнең

		ярата”	аерым сүзләрен әйтергә мөмкинлек бирү;**2)** балаларның эмоциональсферасын үстерү; **3)** балаларда нәфис сүзгә кызыксыну тәрбияләү.
октябрь	I	“Песи балалары белән” дигән сюжетлы картина карау	**1)**балаларның көзге үзгәрешләр турындагы белемнәрен ныгыту;сюжетлы картина персонажларын игътибар белән карау; эчтәлек буенча сорауларга җавап бирү; иҗадилык элементларын күрсәтү осталыгын формалаштыру, песи һәм аның балалары исемнәрен сөйләмдә куллану, җәнлекләр гамәлен билгеләүче сүзләр хисабына сүзлек запасын баету һәм активлаштыру; **2)** балаларның игътибарын, кабул итүләрен, хәтерен, сенсор сәләтләрен, уен кагыйдәләрен үтәү теләген үстерү; **3)**песиләргә карата сакчыл мөнәсәбәт тәрбиялэү.
	II	Л.Лерон “Яфрак бәйрәме”шигырен уку	**1)** балаларны көзге табигать матурлыгы белән таныштыру; шигырьнең эчтәлеге буенча җавап биргәндә авторның шигъри юлларын кулланырга өйрәтү; **2)** балаларның кабул итүләрен , хәтерен, күзәтүчәнлеген, тәрбияче артыннан сәнгатьле итеп кабатлау осталыгын үстерү;**3)** балаларда бергә шөгыльләнү, сорауларга җавап бирү теләге уяту; көзге табигать белән соклану тәрбияләү.
	III	“Көзге яфраклар”	**1)** балаларның көзнең характерлы билгеләре белән таныштыруны дәвам итү; көзге яфраклар турындагы белемнәрен тирәнәйтү; күгәрченнең тышкы кыяфәте турындагы белемнәрне, хәрәкәтләрне ныгыту, [ш], [г] авазлар әйтелешен активлаштыру; **2)** балаларның игътибарын, кабул итүләрен, хәтерен, күзәтүчәнлеген үстерү; **3)** балаларда пөхтә эшләү теләге һәм кошлар турында кайгыртучанлык тәрбияләү
	IV	“Хайваннар кышка ничек әзерләнә?”	“Хайваннар кышка ничек әзерләнә?” рәсеме буенча хикәя төзү. Кечкенә генә хикәя төзергә өйрәтү.
ноябрь	I	**“**Әти, әни һәм мин**”**	**1)** балаларның гаиләләре турындагы күзаллауларын киңәйтү; **2)**балаларның фикерләвен, хәтерен, хәрәкәт активлыгын үстерү;**3)** балаларда туганлык хисләре тәрбияләү.
	II	“Мин һәм кешеләр”	**1)** балаларга кешенең үсеше турында күзаллаулар бирү,төрле яшьтәге һәм җенестәге кешеләрне аерырга өйрәтү; кешеләрнең бер-берсеннән аерылып торуын аңлату; **2)** сөйләмнәрен, логик фикерләүләрен үстерү;**3)** әйләнә-тирәгә яхшы мөнәсәбәт тәрбияләү
	III	“Мин- үзем өчен иң кадерле кеше”	**1)** балаларда үзләренең уникаль (бердәнбер) шәхес булулары турында күзаллаулар формалаштыру; **2)** балаларның үзаңнарын үстерү;**3)** тышкы кыяфәтләренә игътибарлылык тәрбияләү
	IV	Б.Рәхмәт “Бакчага киләчәк” шигырен уку (һөнәрләр турында сөйләшү)	әдәби әсәрне эмоциональ кабул итәргә өйрәтү;һөнәрләр белән танышуны дәвам итү; сөйләмнең грамматик төзелешен формалаштыру,[һ] авазын сөйләмдә ныгыту; **2)** кабул итүне, игътибарны, хәтерне, сөйләм телен үстерү;**3)** һөнәрләргә хөрмәт тәрбияләү.
декабрь	I	“Кыш бабай турында хикәя төзү”	**1)**тәрбияченең сүзле күрсәтмәләре (схема) буенча күмәк хикәя төзүкүнекмәләре формалаштыру; балаларны тәрбияче һәм яшьтәләре белән ирекле аралашырга өйрәтүне дәвам итү; **2)** игътибарны, фантазияне, сөйләмдә еш кулланыла торган исемнәрне, сыйфатларны, фигыльләрне куллану; **3)** Яңа елга карата кызыксыну тәрбияләү.

	II	Хәйдәр “Керпе туны” әкиятен уку	**1)**балаларны әсәрнең эчтәлеге белән таныштыру;сорауларга дөрес җавап бирү осталыгын камилләштерү;тәрбияче артыннан аерым сүзләрне, фразаларны кабатларга мөмкинлек бирү; **2)** кабул итүне, хәтерне, игътибарны, сорауларга тулы җөмләләр белән җавап бирү осталыгын үстерү;**3)** әкиятләргә уңай караш тәрбияләү.
	III	“Чыршыкай купшыкай	**1)** Яңа ел бәйрәме, чыршы турында күзаллаулар формалаштыруны дәвам итү; **2)** сөйләмнең грамматик төзелешен камилләштерү, хикәя төзү осталыгын, кабул итүләрен, хәтерен, игътибарын, бармаклар моторикасын үстерү;**3)** күтәренке кәеф атмосфера тудыру.
	IV	М. Фәйзуллина “Кыш бабай” шигырен ятлау	**1)**балаларны шигъри әсәр белән таныштыру; тәрбияче ярдәме белән шигырьне яттан сөйләргә омтылышларын хуплау; сорауларга текст сүзләре белән җавап бирүдә күнектерү; **2)** балаларның кабул итүләрен, игътибарын, хәтерен, сүзлек байлыгын , хәрәкәтләрен үстерү; сүзлек запасын баету;**3)** балаларда Кыш бабайга, Яңа ел бәйрәменә карата уңай эмоциональ хисләр тәрбияләү.
гыйнвар	I	“Предметлар төркеме буенча сөйләү.	Аваз культурасы [ч] авазы өстендә эшләү, биргән сорауларга тулы җавап бирергә өйрәтүне дәвам итү.
	II	“Кыргый хайваннар”	Кыргый җәнлекләр турында күзаллаулар формалаштыруны дәвам итү, кыргый хайваннарга карата кызыксыну уяту, сөйләм телен үстерү.
	III	“Әкияти җәнлекләрнең кышкы маҗаралары”	**1)** тәрбияченең сүзле (схема) күрсәтмәләре буенча күмәк хикәя төзү осталыгын формалаштыру; хайваннарны тасвирлаганда хаталарны табуда күнектерү; **2)** игътибарны, конкрет-образлы фикерләүне, сөйләмне, күмәк эшләү осталыгын үстерү; **3)** Яңа елга карата кызыксыну, хайваннарга карата сакчыл мөнәсәбәт тәрбияләү.
	IV	Ә. Кари “Кыш ” шигырен уку	**1)** балаларны Ә. Каринның шигыре белән таныштыру; эчтәлеге буенча сорауларга җавап бирүдә күнектерү; резинаның сыйфаты һәм үзлеге белән таныштыру;материал һәм аны куллану ысулы арасындагы бәйләнешне күрергә өйрәтү**2)** игътибарны, конкрет-образлы фикерләүне, шигырьдә кулланылган сүзләр хисабына сүзлек байлыгын үстерү; **3)** Яңа елга,шигъри әсәргә карата кызыксыну тәрбияләү.
февраль	I	“Ап-ак тунлы кыш”	**1)** балаларның кыш турындагы белемнәрен киңәйтү; танып белү һәм эзләнүгә омтылыш формалаштыру; “аста”, “өстә”, “төбендә” һәмэшчәнлектә кулланган башкафразалар, чагыштыру сыйфатлары хисабына сүзлек запасын активлаштыру , “у” авазын ныгыту; **2)** балаларның игътибарын, хәтерен, фикерләвен, бәйләнешле сөйләм телен үстерү; **3)** балаларда кызыксыну, бердәм хезмәт хисләре тәрбияләү
	II	“Бияләй һәм перчатка”	**1)** татар халкының кул эшләре белән таныштыру; тәрбияченең сөйләмен аңларга, сорауларга җавап бирергә өйрәтүне дәвам итү;**2)** сенсор культураны, сүзлек байлыгын, сөйләмнең грамматик төзелешен үстерү; **3)** халкыбызның кул эшләре белән кызыксыну, чисталык, пөхтәлек, тырышлык, киемнәргә сакчыл караш тәрбияләү.
	III	“Хәрби һөнәрләр”	Хәрби һөнәрләр, аларның төрләре, хәрби техника турында белемнәрен формалаштыру, хәрби

			һөнәрләргә карата хөрмәт тәрбияләү. Кайбер авазлар өстендә эшләү.
	IV	К.Булатова “Солдатлар” шигырь уку	**1)** әдәби әсәр аша Ватанны саклаучылар көне белән таныштыруны дәвам итү; шигырьнең эчтәлегген балалар аңына җиткерү, куелган сорауларга җавап бирүне камилләштерү; [л] авазы белән таныштыру, аның әйтелешен иҗекләрдә, сүзләрдә ныгыту, каты һәм йомшак әйтелешен аеру; **2)** балаларның нинди? кайда? кая? нәрсә? сорауларына тулы фразалар белән җавап бирү осталыгын , игътибарын, танып белү активлыгын, [л] авазын дөрес әйтү культурасын үстерү;**3)** солдатларга карата хөрмәт, патриотик хисләре, шигъриятькә мәхәббәт
март	I	“Әниләр бәйрәме”	Әниләр бәйрәме турында белемнәрен киңәйтү, әниләр турында тасвирлау хикәясе төзергә өйрәтү; әниләргә мәхәббәт һәм ярдәм итү теләге тәрбияләү.
	II	Д.Хәбибуллинаның “Бүләк” шигыре	**1)** хатын-кызлар бәйрәме турында белемнәрен тирәнәйтү; шигырь текстын тыңларга һәм эчтәлеген аңларга өйрәтүне дәвам итү;**2)** балаларның кабул итүләрен, хәтерен, игътибарын, сөйләмдә ирекле аралашуларын, башкаларга аңлаешлы итеп җавап бирү осталыгын үстерү; **3)** әниләр хөрмәт, ярату хисе тәрбияләү.
	III	“Аюның язгы маҗаралары”	**1)** балаларны исем, сыйфат кулланып гади җөмләләр төзергә өйрәтү; язның төп билгеләрен ныгыту; бирелгән сүзләргә антонимнар сайлауны формалаштыру,балаларның сүзлек запасын киңәйтү;**2)** балаларның кызыксынуын, игътибарын, хәтерен, фикерләвен үстерү; **3)** балаларда табигатькә сакчыл караш, дустанә мөнәсәбәт тәрбияләү.
	IV	К.Ушинскийның “Хайваннар бәхәсе”	**1)** балаларның сорауларга җавап бирү осталыгын ныгыту;сюжетның эзлеклелеген истә калдырырга ярдәм итү; әсәрне игътибар белән аңлап тыңларга өйрәтүне дәвам итү; балаларның йорт хайваннары турындагы белемнәрен киңәйтү; **2)** балаларның эмоциональ сферасын, “тип-тап-тап-, тип-тап-тап”, “ пух-пах-пах”, “ ах-ох-ух”, “пу-ту-ту”, “у-у-у”, “чаң-чаң, чаң”, “дың-дың-дың”, “пуф-пуф-пуф”, “ уф-уф-уф” аваз ияртемнәре хисабына авазларның дөрес әйтелешен камилләштерү, үстерү; **3)** балаларда нәфис сүзгә мәхәббәт, йорт хайваннарына карата кайгыртучанлык, мәрхәмәтлелек тәрбияләү.
апрель	I	Урман күлендә”	**1)** балаларның[с], [з], [у], [ш] авазларын дөрес әйтүләрен ныгыту, [ж] авазының артикуляциясен исләренә төшерү, бу авазны сүзләрдә, фразаларда әйтүдә күнектерү; язның төп билгеләре, айлары, табигать күренешләре турындагы белемнәрен ныгыту; балаларның сүзлек запасын киңәйтү; **2)** балаларның кызыксынуын, ишетү игътибарын, хәтерен, логик фикерләвен, вак моторикасын үстерү;**3)** балаларда табигатькә сакчыл караш тәрбияләү.
	II	Тема: “Очучылар”	**1)** балаларны очкычның өлешләрен , зурлыгын, формасын аерырга һәм атарга өйрәтүне, исемнәрне сыйфатлар белән яраклаштыру күнекмәләре формалаштыруны, [у] сузык авазын әйтүдә күнектерүне дәвам итү; **2)** балаларның нинди? кайда? кая? нәрсә? сорауларына тулы җавап бирү осталыгын, игътибарын, танып белүләрен, кызыксынуын үстерү; **3)** төрле гаскәр төрләренә, очучы һөнәренә хөрмәт, патриотлык хисләре тәрбияләү
	III	“Без әкият яратабыз”	**1)** халык авыз иҗаты белән таныштыруны дәвам итү;магнитның металлдан ясалган предметларны тарту көче белән таныштыру; **2)** кабул итүләрен,игътибарын, тикшерү

			(эксперимент үткәрү), сорауларга җавап бирүосталыгын үстерү; диалоглы сөйләмне камилләштерү;**3)** балаларда чисталык, пөхтәлек, үзара ярдәм, яхшылыкка омтылу теләге тәрб.
	IV	Эт көчекләре белән" дигән картина буенча хикәя төзү	сюжетлы картинаның персонажларын игътибар белән крау, эчтәлеге буенча сорауларга җавап бирү, тәрбияче белән бергә сөйләү осталыгын формалаштыру; эчтәлекне сөйләгәндә иҗадилык элементларын куллануга ярдәм итү; сөйләмне сыйфатлар куллану хисабына баету;
май	I	"Бакчадагы эшләр"	Май аенда бакчада башкрыласы эшләр турында белемнәрен арттыру, бәйләнешле сөйләм телен үстерү
	II	"Җинү бәйрәме"	Бәйрәм турында сөйләшү, рәсем турында хикәя төзү, аны сөйләп бирү күнекмәләре булдыру.
	III	"Йорт хайваннары турында сөйләшү"	Хайваннарны тасвирлый белү, бирелгән сорауларга тулы җавап табу күнекмәләрен үстерүне дәвам итү.
	IV	"Назлы сүзләр"	Назлы сүзләрне әйтергә өйрәнү, диалог алып баруны ирешү.

Матур әдәбият белән танышу

Аңлатма язуы

«Матур әдәбият уку» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларда китап укуга кызыксыну һәм ихтыяҗ формалаштыру максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә һәм белем бирү бурычларын билгели.

Әдәби әсәрләрнең төрле жанр һәм тематикасын - халык әкияте, татар язучылары һәм шагыйрьләренең хикәя, шигырьләрен, шигъри фольклорның кече формаларын тыңлау, аларның эчтәлегенә хисләрен белдерү сәләтен үстерү.

Әкият геройлары һәм аларның характерлары, чынбарлыкта булган хәлләр, балалар һәм өлкәннәр эшләгән эшләр турындагы күзаллаулар ярдәмендә баланың эчке дөньясын баету, укыганны аңлар өчен сораулар бирү һәм фикер алышу.

Тәрбияче ярдәмендә татар әкиятләреннән өзекләрне сәхнәләштерергә өйрәтү.

Укыган әсәрдән аеруча кызыклы, сәнгатьле өзекләрне кабатлаганда, балаларга сүзләрне һәм катлаулы булмаган фразаларны әйтеп бетерергә мөмкинлек бирү.

Кечкенә күләмле шигырьләрне, шигъри фольклорның кече формаларын яттан сөйләүләрен хуплау.

Уен һәм сәнгать эшчәнлекләрен, конструкцияләү һ. б. ны әдәби образлар белән баету.

Комплекслы – тематик план

Ай	Атна	Эшчәнлек темасы	Бурычлар
сентябрь	I	Хәкимҗан Халиков "Көз" шигыре	Шигырьне тынлый белергә өйрәтү, эчтәлеге буенча сорауларга җавап бирү,сөйләм телен үстерү, көз ел фасылындагы матурлыкка соклану булдыру

	II	Зәкия Туфайлова “Шофер булам” шигыре	Шигырьне тынлый белергә өйрәтү, сорауларга җавап бирү, сөйләм телен үстерү,шофер хезмәтенә хөрмәт уяту
	III	Фәнис Яруллин “Көзге табын” шигыре	Шигырьне тынлый белергә өйрәтү, сорауларга җавап бирү, сөйләм телен үстерү, көз ел фасылындагы матурлыкка, мул уңышка соклану булдыру
	IV	Әхәт Гаффар “Суалчан кунакка бара” әкияте	Әкиятнене тынлый белергә өйрәтү, эчтәлеге буенча сорауларга җавап бирү,сөйләм телен үстерү, җитез булырга өндәү
октябрь	I	Ш.Галиевның “Дәү әнигә кучтәнәч” шигырен ятлау.	Дәү әниләргә карата хөрмәт хисләре тәрбияләү; балаларның хәтер сәләтен, игътибарлылыгын үстерү, шигырьне сәнгатьле итеп сөйләү күнекмәләре бирү.
	II	“Без әкият яратабыз”	Рәсемнәр буенча әкиятләрне искә төшерә, истә калган әкиятләрне өстәл театры белән күрсәтү
	III	Ә.Ерикәй”Чисталык сөябез(ятлау)	Шигырь аша бал-да чисталыкка омтылыш тәрбияләү;эзлекле һәм сәнгатьле итеп шигырьне сөйләү күнекмәләрен, хәтер сәләтен үстерү; балаларны гигиена кагыйдәләренә гадәтләндерергә өйрәтү, чисталык-сәламәтлекнең нигезе икәнен төшендерү
	IV	А. Алиш “Чукмар белән Тукмар”	Шушы әкият белән балаларны таныштыру, эчтәлегенә, мәгънәсенә төшенергә ярдәм итү, балаларга дуслык, татулык турында аңлату, авазларны дөрес итеп әйтергә, аларны кушып төрле сүзләр уйларга ярдәм итү
ноябрь	I	“Мин яратам сине, Татарстан!” Р.Рәкыйпов.	Матур әдәбият әсәрләре аша балалар күңелендә туган илне сөю хисе тәрбияләү; бал-ның тыңлый белү, үз фикерләрен башкаларга җиткерә белү сәләтен үстерү; туган як турында балаларның белемнәрен системалаштыру; сорауларга тулы җавап бирүләренә ирешү**.**
	II	“Туган илнең улы мин”, Р.Миңнуллин.	Р.Миңнуллинның китаплары,шигырьләре белән танышу.
	III	“Әләкче бүре» әкияте	Әкият белән танышу, начар һәм матур гадәтләр турында белемнәрен киңәйтү. Әләкләшүнеә начар гадәт икәнен аңлату.
	IV	М.Гафури «Әби белән онык»	Өлкәннәргә хөрмәт хисе, ихтирамлылык тәрбияләү, аларга ярдәмчел булырга өйрәтү, өлкәннәргә булышу теләге тәрбияләү.
декабрь	I	Ә.Бикчәнтәева “Минем әнием”	Шигырьне уку, өйрәтү; әнигә карата балаларда ихтирам тәрбияләү, ярдәм итәргә теләк уяту.
	II	К.Ушинский “Кыш әбинең шуклыгы”.	Серле табигать күренешләренә соклану хисләре һәм мәхәббәт уяту; балаларның фикерләрен бер юнәлештә туплый белү сәләтен үстерү; кышкы салкын көннәрнең кошлар, хайваннар, кешеләр өчен авыр вакыт булуын ачыклау.
	III	Ә.Кари “Кошлар туйдырам”.	Кошларның кышкы тормышлары турында балаларга сөйләү, аларга карата кызгану хисе уяту, ярдәм итәргә теләк тудыру.Шигырьнең эчтәлеге белән таныштыру. Җ авазы өстендә эш.
	IV	М.Фәйзуллина “Кыш бабай” шигырен ятлау.	Бал-ның хәтерен, сәнгатьле сөйләмен үстерү, Кыш бабай образын күзаллауны үстерү, бәйрәмнәргә карата кызыксыну тәрбияләү.

гыйнвар	I	“Карт белән төлке” т.х. әкияте.	Шигырьләрнең эчтәлеген аңлап, сорауларга тулы җавап бирүләренә ирешү, сәнгатле сөйләмгә өйрәтү.
	II	Г.Толымбай “Буран”	Табигать күренешләренә соклану хисләре тәрбияләү, шигырьләрнең эчтәлеген аңлап, сорауларга тулы җавап бирүләренә ирешү, сәнгатле сөйләмгә өйрәтү.
	III	Н.Мадьяров “Шуабыз»	Шигырьне укып эчтәлеген аңлау. “Ш” авазы өстендә эш.
	IV	Җ.Тәрҗеманов “Кыш”	Серле табигать күренешләренә соклану хисләре һәм мәхәббәт уяту; бал-ның фикерләрен бер юнәлештә туплый белү сәләтен үстерү; сәнгатьле сөйләмгә өйрәтү.
февраль	I	“Алпамыш шәһәргә килде”.	Юлда үз иминлеген һәм башкаларның иминлеген кайгыртусыйфаты тәрбияләү; логик фикерләү сәләтен үстерү; матур әдәбият аша балаларның юл йөрү кагыйдәләре турындагы белемнәрен тирәнәйтү һәм ныгыту.
	II	Ш.Галиев “Светофорның өч күзе”	Шигырь аша светофор турындагы белемнәрен ныгыту,хәтер сәләтен үстерү;шигырьне яттан сәнгатьле сөйләргә өйрәтү, регулировщик турында кыскача белем бирү.
	III	К.Булатова “Солдатлар”	Илебезнең тынычлыгын саклаучы солдатларга карата патриотик хисләр тәрбияләү, хәтер сәләтен үстерү, эчтәлек буенча сорауларга төгәл, аңлаешлы итеп җавап бирергә өйрәтү.
	IV	Карт белән Төлке(татар халык әкияте)	Балаларга әкиятне уку, фикерләү сәләтен үстерү, әкиятнең мәгънәсен аңларга ярдәм итү.
март	I	Н.Гайсин. “Яз килә” шигыре	Ямьле яз турында бал-ның белемнәрен арттыру. Шигырьне тыңлау, эчтәлеген аңлау, сөйләп карау.
	II	Ә.Бикчәнтәева “Минем әнием”	Шигырь белән таныштыру. Әниләргә карата балаларда ихтирам тәрбияләү.
	III	Б.Рәхмәтнең «Яз» шигыре (ятлау)	Табигатьнең матурлыгын күрә, аңа соклана белү хисләре тәрбияләү. Сәнгатьле сөйли белү осталыкларын үстерү.Аерым сүзләрне аңларга булышу, татар теленә генә хас авазлар кергән сүзләрне дөрес әйтүләренә ирешү.
	IV	“Кошлар рәхмәте” Әхсән Баян.	Балаларның кошлар турындагы белемнәрен арттыру.Шигырьне тыңлау, эчтәлеген аңлау, сөйләп карау.
апрель	I	Ә.Бикчәнтәева. “Салкын саф һава”шигырен ятлау	Шигырьне тыңлау, эчтәлеген аңлау, иртәнге һава торышы турында сөйләшү, матурлыкка соклану тәрбияләү.
	II	Р.Батулланың “Елак этәч”әсәрен уку	Әкиятне уку, эчтәлеген сораулар ярдәмендә аңларга булышу.
	III	Сәхнәләштерү. Г.Тукай “Бала белән күбәләк”.	Г.Тукай әсәрләренә кызыксыну уяту;бал-да оештыру һәм алып баручы ролен башкару осталыгын формалаштыру,уенны алып баручы һәм башка катнашучыларның гамәлләренә яраклаштырырга өйрәтү.
	IV	“Йомшак су, йөгерек су” Җ.Тәрҗеманов.	Шигырьне укып эчтәлеген аңлау. Суның үзенчәлекләре турында сөйләшү.

май	I	С.Шакир. Бабамның медальләре.	Ватанга мәхәббәт тәрбияләү. Шигырь аша Бөек Ватан сугышы геройлары турында күзаллауларын киңәйтү.
	II	Р. Миңнуллин “Туган илнең улы мин”	Шигырьне укып эчтәлеген аңлау, тыныч туган ил булдыру турында сөйләшү, туган якка мәхәббәт тәрбияләү
	III	М.Мазуновның “Кәҗә” шигырен уку	Әсәр белән таныштыру, эчтәлеген сораулар ярдәмендә аңлауларына ирешү.
	IV	Ә.Кари “Гөлләрем”	Гөлләргә карата сак караш, шәфкатьлелек тәрбияләү. Бүлмә гөлләрен танып әйтә белү күнекмәләрен камилләштерү.

2.4. «ИҖАДИ - ЭСТЕТИК ҮСЕШ»

СӘНГАТЬ ИҖАДЫ

Аңлатма язуы

«Иҗади сәнгать» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларда әйләнә-тирәдәге матурлыкка кызыксыну уятуны ҺӘМ үз- үзләрен күрсәтү ихтыяҗларын канәгатьләндерүне формалаштыру максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә ҺӘМ белем бирү бурычларын билгели.

Рәсем ясау

Балаларның игътибарын табигать матурлыгына юнәлдерү, алар белән берлектә үсемлек һәм хайваннар дөньясы объектларының форма, төс, төзелеш камиллегенә соклану.

Татар декоратив-гамәли сәнгате әсәрләре белән танышуны дәвам итү.

Балаларны «орнамент» төшенчәсе белән таныштыру. Татар орнаментында оста итеп чагылдырылган чын чәчәк-үсемлек мотивларын карау. Бизәкнең өлешләрен аера белергә өйрәтү.

Балаларны декоратив эшчәнлеккә тарту: өч яфрак (бер ноктадан өч тапкыр буяу), күкчәчәк, ромашка (акчәчәк), миләш, гөлҗимеш һ. б. ны ясау ысулларын күрсәтү.

Бер, ике яки берничә төсне кулланып, гади элементлардан торган тасма (бордюр) бизәге ясый белүне формалаштыру. Чәчәкле үсемлекләргә төсләрне туры китерү кирәклегенә игътибар итү.

Берничә өлештән (кош, күбәләк, умарта корты фигуралары) торган предметларның формасын һәм төзелешен чагылдырырга өйрәтү.

Төсмерләр (зәңгәрсу, соры, алсу, шәмәхә) белән таныштыру, төсләрне тою хисен үстерү.

Татар декоратив-гамәли сәнгате үрнәкләре буенча күмәк эшләрне үтәүгә тарту.

Туган шәһәр (авыл) тормышыннан матур вакыйгаларны рәсемгә төшерергә теләк уяту. Рәсемнәрне бергәләп карау һәм нәрсә ясаганны сөйләүләренә ирешү. Иҗади активлык тудырырга булышу.

Ябыштыру

Кисеп ябыштыру сәнгатенә кызыксыну уяту, аның эчтәлеген катлауландыра һәм төрле сурәтләү мөмкинлекләрен киңәйтә бару.

Туры сызык буенча башта кыска, аннары озынрак тасмалар кисәргә өйрәтү. Төсле кәгазьдән киселгән тасмалардан предмет сурәтләргә өйрәтү. Сирень, артыш чәһәкләреннән торган композиция төзү өчен, өзек-өзек аппликация техникасы белән таныштыру.

Чәчәкләр, җиләк-җимешләр һ. б. ны ясау өчен, квадраттан түгәрәкләр һәм турыпочмаклыктан оваллар кисәргә күнектерү. Бизәү максатыннан полосада, квадрат, түгәрәктә декоратив бизәкләр төшерергә өйрәтү. Ритм-тоемлау хисен уяту.

Бер бит кәгазьдә берничә предметны кисеп ябыштыру юлы белән (урам, шәһәр), балаларны сюжетлы аппликация төзүгә якын китерү.

Пөхтә эшләү күнекмәләре булдыру.

Татар декоратив-гамәли сәнгатенең үрнәкләре буенча әзер формалардан (чәчәкләр, күбәләкләр, кошлар) коллектив композиция төзегәндә, үзара ярдәмләшеп эшләү теләге уяту.

Әвәләү

Әвәләп ясау белән кызыксынуны үстерү; балчыктан (тозлы камыр, пластилин) әвәләү күнекмәсен камилләштерү.

Зур кисәктән кечерәк кисәкләр өзеп яки чеметеп алу, аларны бармаклар ярдәмендә түгәрәкләп тәгәрәтү, өлешләрне тоташтыру (чәчәк, гранат, миләш җимешләре); янчелгән шарның өстен шомарту, җиңел генә тарттырып, кырыйларын чеметкәләп чыгу - бөрү (гөбәдия, вак бәлеш һ. б.) күнекмәләре формалаштыру. Махсус таякчык (стека) ярдәмендә ике яки дүрт кисәккә бүлеп (бәлеш кисәкләре), килеп чыккан формаларны үзгәртергә тырышуларын хуплау.

Яңа форма барлыкка китерү өчен, шарның уртасын яньчеп, чокыр ясау ысулын куллану. Махсус таякчыкны файдалану ысуллары белән таныштыру. Әвәләп ясалган әйберләргә шушы таякчык ярдәмендә милли бизәкләр төшерергә омтылуларын хуплау.

Балчык (тозлы камыр, пластилин) белән пөхтә итеп эшләргә күнектерү.

Әвәләп ясалган әйберләрне күмәк композициягә (тәлинкәдәге сый, чәй сервизы һ. б.) берләштерү. Уртак эш нәтиҗәсен күреп шатлану хисләре уяту. Декоратив әвәләп ясауда халык уенчыклары үрнәкләре (Шәмәрдән, Актүбә һ. б. уенчыклар) буенча иң гади образлар тудырырга теләк уяту.

Өстәл театрында куллану өчен, татар халык әкиятләре буенча сюжет әвәләп ясауга кызыксыну һәм теләк тудыру. Балаларда өлкәннәр белән уртак эш нәтиҗәләрен күреп шатлану хисләре уяту.

Комплекслы – тематик план

Рәсем

Ай	атна	**Эшчәнлек темасы**	**Бурычлар**
сентярь	I	«Җәй турында рәсем ясa» уйлап рәсемләү	Балаларны алынган тәэсирләрен кулай чаралар ярдәмендә чагылдырырга өйрәтү.Пумала белән рәсемләү, пумаланы дөрес тоту,суда юу, чүпрәктә корыту алымнарын ныгыту.Теманың эчтәлегенә туры килгән төрле предметларны рәсемләүне хуплау.
	II	“Алмагачта алмалар”	Агач рәсемен ясарга өйрәтү.Агачның кәүсәсе, ботаклары, яфраклары, алмалары турында әйтү. Карандаш белән ясау алымнарын ныгыту
	III	“Матур чәчәкләр”	Балалаларны чәчәк өлешләре белән таныштыру;эстетик тәрбия бирү; сайлап алу күнекмәләрен үстерү; кисточканы дөрес кулланырга өйрәтү.
	IV	«Түгәрәк һәм овал формалы төсле шарлар»	Балаларны түгәрәк һәм овал формалы предметларны сүрәтләү алымнары белән таныштыруны дәвам итү;бу формаларны чагыштырырга һәм аерымлыкларын табарга өйрәтү.Түгәрәк һәм овал формалы предметларны рәсемләгәндә үзенчәлекле билгеләрен күрсәтә белергә өйрәтү. Буяу күнекмәләрен ныгыту.
октябрь	I	«Алтын көз»	Балаларны көз сүрәтләргә өйрәтү.Агач, ботак, нәзек ботаклар, көзге яфраклар рәсемләүне күнектерү.Пумала буяу белән рәсемләү осталыкларын ныгыту. (сулы банкага пumalanyң барлык төкләрен дә батыру һәм артык суны банка читендә калдыру, пумаланы яңа төс сайлаганда

			әйбәтләп юу, чүпрәктә корыту) Балаларны образлы күренешләр рәсемләргә этәру.
	II	«Әкияти агач»	Балаларны рәсемдә әкияти образ тудырырга өйрәтү. Агач төзелешен дөрес итеп рәсемләүне күнектерү. Буярга өйрәтү.Иҗади осталыкны, сөйләмне, күзаллауны үстерү
	III	"Алъяпкыч бизибез"	Балаларны аляпкычта төрле халык орнаменты бизәкләре төшерә һәм аны чиста итеп эшли белергә өйрәтү, үз эшләреннән кәнагатьләнү алу.
	IV	"Алтын һәм гади йомыркалар"	Овал формасындагы әйберләрне ясарга һәм чиста итеп кырыйга чыгармыйча буярга, "очлы башлы", "түгәрәк башлы" төшенчәләрен аңларга(йомырканың бер башы түгәрәгрәк, икенче башы очлырак)ярдәм итү.
ноябрь	I	Уйлау буенча рәсемләү	Балаларны мөстәкыйль тема сайларга, карандашны дөрес тотып, зур булмаган өлешләрен буярга, башланган эшне ахырына җиткерергә өйрәтү.Иҗади осталыкны, күзаллауны үстерү.
	II	"Свитерга бизәк төшерәбез"	Түгәрәкләр, юллар, таныш элементлар кулланып кәгазьдән киселгән өс киемен бизи белүне ныгыту; төсләрне дөрес сайларга өйрәтү;балаларда мөстәкыйльлек һәм эстетик тойгылар үстерү.
	III	"«Кечкенә гном»	Балаларны рәсемдә кечкенә кеше-урман гномы образын бирергә өйрәтү.Гади өлешләрдән рәсем төзү: башы түгәрәк, күлмәге конус сыман, колпагы өчпочмак, куллары туры, шул ук вакытта гадиләштерелгән төрдә, чагыштырмача зурлыгын саклап. Пумала, буяу белән рәсемләү осталыкларын ныгыту. Әзер эшләргә образлы бәяләмә бирү.
	IV	«Аквариумда балыклар йөзә»	Балаларны төрле юнәлештә йөзүче балыклар, аларның гәүдә төзелешенең, койрыгының, йөзгечләренең формасын дөрес итеп сүрәтләргә өйрәтү. Төрле характердагы рәсемләү ысулларын кулланып, буяу, пумала белән рәсемләүне ныгыту.Иҗадилык, мөстәкыйльлек тәрбияләү. Ачык чагылышлы сүрәтләрне билгеләргә өйрәтү.
декабрь	I	«Җан ияләре кайда яши?» («Кайсысының өе нинди?»)	Кайсы җан иясе кайда яшәве турында балалар күзаллавын үстерү. (бөҗәкләр, кошлар, эт һ. б.). Квадрат, өчпочмак, турыпочмаклык фигураларын кулланып сүрәтләр төзергә өйрәтү.(сыерчык оясы, умарта оясы, эт оясы) Балаларга кешенең хайваннарны ничек кайгыртуы турында сөйләү..
	II	"Кар кызы"	Тун кигән кар кызын сурәтләргә өйрәтү (җилкәдән туны аска таба киңәеп киткән); пумала һәм буяу белән рәсемләүне ныгыту, тунның буявы кипкәч кенә бизәкләрне төшерергә күнектерү.
	III	"Яңа ел белән котлау открыткалары"	Мөстәкыйль рәвештә рәсемнең эчтәлеген уйлап чыгарырга һәм уйлаганны рәсемдә күрсәтергә өйрәтү;рәсем ясауның техник алымнарын ныгыту(буяуларны дөрес куллану, пумала юарга һәм киптерегә күнектерү). Балаларның эстетик тойгыларын,фантазияләрен үстерү, мөстәкыйльлек тәрбияләү
	IV	«Безнең бизәлгән чыршыбыз»	Балаларны рәсемдә яңа ел чыршысы образы сүрәтләргә өйрәтү. Чыршының ботаклары аска таба озынаеп китүен рәсемләргә өйрәтү.Буяу белән эш итү алымнарын өйрәтү.(кипкәч кенә бер төс өстенә икенчесен буярга яравын аңлату.
гы йн	II	"Минем яраткан уенчыгым"	Балаларны рәсемнәренең эчтәлеген уйлап ясарга, өлешләренең формаларын күрсәтеп ясарга өйрәтү.Буяулар белән эшли белүләрен ныгыту, мөстәкыйльлек тәрбияләү, ясаган рәсемнәре

			турында сөйли белүләренә ирешү.
	III	“Яулыкка бизәк төшерү(дымка бизәге)”	Дымка уенчыгы һәа аның бизәкләре белән танышу. Бизәкләрнең элементларын аерырга (туры кисешкән юллар, нокталар) өйрәтү.
	IV	Телэк буенча рәсемләү	Балаларны мөстәкыйль тема сайларга, карандашны дөрес тотып, зур булмаган өлешләрен буярга, башланган эшне ахырына җиткерергә өйрәтү.Иҗади осталыкны, күзаллауны үстерү.
февраль	I	«Тасманы әләмнәр белән бизәү»	формасындагы предметларны рәсемләү осталыкларын ныгыту.Күрсәтелгән алымнар белән рәсемне пөхтә буяуны күнектерү. Композиция, хисләр ритмын, эстетик хисләрне үстерү.
	II	«Кыз бии»	Балаларны пропорциялелекне саклап кеше гәүдәсен рәсемләргә өйрәтү. (башы кечкенә, гәүдәсе зур, күлмәк кигән кыз) Гади хәрәкәтләрне сүрәтләргә өйрәтү.(куллар өстә яки куллар билдә) Фломастер, төсле акбур, буяу белән буяу алымнарын ныгыту. (бер юнәлештә генә тигез сызыкларсызып буяу) Образлы сүрәтне бәяләү.
	III	“Матур кошчык”	Түгәрәк һәм овал формаларын берләштереп кошчык ясарга өйрәтү. Аның томшыгын, тәриләрен ясау алымнарын аңлату, чиста эшләү күнекмәләрен бирү
	IV	«Үзеңнең уенчыкларыңны бизә» декоратив рәсемләү	Эстетик үзләштерүне үстерү.Балаларны дымка уенчыгы белән таныштыруны дәвам итү.Аларның характерлы үзенчәлекләрен билгеләү, бизәк элементларын аерып күрсәтү: түгәрәк, боҗра, нокта, тасма. Матур, ачык төсләрдән, бәйрәмчә киенгән уенчык турында балаларның күзаллавын ныгыту.Пумала белән рәсемләү алымнарын ныгыту.
март	I	“Матур чәчәкләр атты”	Балаларны төрле формалар китереп чыгара торган хәрәкәтләр белән матур чәчәкләр ясарга өйрәтү; балаларда эстетик тойгылар үстерү, төсләрне уйлап сайлап алырга күнектерү; матурлыкны күрә белергә өйрәтү.
	II	“Курчакның күлмәген бизәү”	Балаларны таныш элементлардан (сызыклар, нокталар, түгәрәкләр)бизәкләр төзергә өйрәтү. Бизәкләрне ясаган вакытта һәр бизәккә пумала белән эшләүнең үз алымын куллану. Балаларда иҗадилык, эстетик тойгылыр, күзаллауларын үстерү
	III	«Кәҗә бәтиләре яшел болынга йөгереп чыктылар»	Балаларны дүрт аяклы хайваннарны рәсемләргә өйрәтүне дәвам итү.Барлык дүрт аяклы хайваннарның да гәүдәсе овал формасында булуы турындагы белемнәрен ныгыту.Хайваннарны чагыштырырга өйрәтү, аларның охшаш һәм аермалы якларын күрә белергә өйрәтү.
	IV	Без ничек „Өйсез куян“ хәрәркәтле уенын уйнадык»	Балаларның күзаллавын үстерү.Рәсемдә аерым чаралар ярдәмендә хайваннар образын,уенның сюжетын күрсәтә белү осталыкларын формалаштыру. (объектның җиһанда формасы һәм торышы) Төрле иҗади эшчәнлекләргә кызыксыну формалаштыруны дәвам итү.
апрель	I	“Әкияттәге теремкәй”	Балаларны рәсемдә әкият образын чагылдырырга өйрәтү. Образлы күзаллауны, теремкәйне бизәгәндә мөстәкыйльлек һәм иҗадилык үстерү. Бизәүнең төрле алымнарын кулланырга күнектерү.
	II	«Минем яраткан кояшым»	Балаларда образлы күзаллауны үстерү.Алдан үзләштерелгән рәсемләү һәм буяу алмнарын ныгыту.
	III	“Минем яраткан	Рәсемдә яраткан уенчыкларның образын ясарга өйрәтү; ясаган рәсемнәрне карап иң матур

		курчагым”	рәсемне сайлый белү һәм ни өчен ул рәсем матур икәнлеген аңлату. Формаларны дөрес күрсәтә белүне, кеше фигурасының өлешләрен дөрес урнаштыруны аңлату. Бөтен битне тутурып ясарга өйрәтүне дәвам итү.
	IV	«Син яшәгән өй»	Балаларны диварын турыпочмаклык формасында, тезелеп киткән тәрәзәләре итеп зур өй рәсемләргә өйрәтү. Тирә-юньнән алган тәэсирләр нигезендә рәсемне тулыландыра белү осталыкларын үстерү. Балаларда үз рәсемнәренә карата мөнәсәбәтләрен белдерү омтылышы булдыру.
май	I	“Самолетлар оча”	Карандашка төрлечә басып, болытлар аша очкан самолетларны рәсемдә ясарга өйрәтү. Образлы күзаллауны үстерү. Ясаган рәсемнәренә карата эмоциональ һәм уңайлы тойгылырны уяту.
	II	“Бәйрәмчә бизәлгән йорт”	Рәсемнең эчтәлеген уйларга өйрәтү. Иҗадилыкны, үзлегеннән эшләүне тәрбияләү.
	III	«Яз турында рәсемлә»	Яз турында алган тәэсирләрне рәсемдә күрсәтергә өйрәтү. Кәгазь битен тутырып рәсемләүне үстерү.Буяу белән рәсемләүне күнектерү.(пумаланы әйбәтләп юу,корыту,пумалага буяуны кирәгенчә генә ала белү)

Комплекслы – тематик план

Ябыштыру

ай	атна	Эшчәнлек темасы	Бурычлар
сентябрь	II	“Матур флажоклар”	Кайчы тотарга өйрәтү, флоҗокларны кәгазь битендә дөрес итеп урнаштыру,чиста-пөхтә эшләү
	IV	«Салфетканы бизә»	Балаларны квадратның почмакларын, уртасын буш калдырмыйча бизәк төзергә өйрәтү.Тасманы урталай бөкләп кисәргә һәм кайчыны дөрес тотарга, аның белән дөрес эш итәргә өйрәтү. Композиция тойгысын үстерү
октябрь	II	«Кулъяулыкны бизәү»	Балаларны квадратның якларын, почмакларын аерып күрсәтергә өйрәтү.Түгәрәк, квадрат, өчпочмак формалары турындагы белемнәрен ныгыту.Төсләр ярашуын сайлауны күнектерү.Квадратны урталай кисеп 2 өчпочмак, ә түгәрәкне урталай кисеп ярым түгәрәк формалары ясарга өйрәтү
	IV	“Суда көймәләр йөзә”	Полосканы туры сызыклар буенча кисәргә һәм турыпочмакның почмакларын кисеп алуны ныгыту.Өлешләрдән торган көймә образын тудырырга өйрәтү.
ноябрь	II	“Зур өй”	Полосканы туры сызыклар буенча кисәргә һәм турыпочмакның почмакларын кисеп алуны ныгыту.Өлешләрдән торган зур өйнең образын тудырырга өйрәтү.
	IV	«Кәрзиндә чәчәкләр»	Балаларны квадратның почмакларын түгәрәкләп кисәргә өйрәтү.Кайчыны дөрес тоту, кисү, пөхтә ябыштыру алымнарын ныгыту.Эшнең нәтиҗәсен күрә белү һәм бәяләү
декабрь	II	Нинди сүрәт телисең шундыйны кисеп ябыштыр»	кисеп ябыштыру осталыгын формалаштыру. Төсләр һәм композиция хисен, күзаллауны, иҗадилыкны үстерү.Квадратны диоганаль буенча, тасманы турыга кисәргә өйрәнүне дәвам итү.Төсе һәм формасы буенча туры китереп детальләр сайларга өйрәтү
	IV	“Чыршыга төймәләр”	Балаларны түгәрәк формалар кисә белергә күнектерү. Кайчы белән эшли белүне ныгыту. Матурлыкка соклану, бәйрәм хисе тәрбияләү.

январь	II	“Матур пирамидалар”	Балаларны квадрат, түгәрәк формалар кисә белергә күнектерү. Кайчы белән эшли белүне ныгыту. Кирәкле төсләрне сайлап алырга һәм иң зур түгәрәктән кечкенә түгәрәккә түгәрәкләрне урнаштырырга өйрәтү.
	IV	“Автобус”	Турыпочмаклыкның почмакларын түгәрәкләп кисәргә өйрәтү, полоскадан кечкенә квадратлар кисеп алуны ныгыту (автобусның тәрәзәләре).
февраль	II	“Күктә самолетлар оча”	Квадраттан өчпочмаклар, түгәрәкләр кисеп алуны күнектерү. Чиста матур ябыштырырга өйрәтү, төсләр балкышын дөрес сайлау, үз эшеңнән кәнагатләнү хисе алу. Коллектив эштә бергә сөйләшеп эшләргә өйрәтү, рәсемне тулыландырырга өйрәтүне дәвам итү
	IV	«Әбигә, әнигә бүләккә матур чәчәк кис һәм ябыштыр»	Балаларны матур чәчәк кисәргә һәм ябыштырырга өйрәтү. (чәчәкнең өлешләрен кискәндә почмакларын түгәрәкләп яки кыйгачлау юлы белән кисү)Алардан матур сүрәт төзү.Образлы күзаллауны, эстетик үзләштерүне, төсләр тойгысын үстерү
март	II	“Әнигә бүләк”	Балаларга квадраттан почмакларын түгәрәкләп кисәргә өйрәтүне дәвам итү. Эстетик зәвык булдыру, кул чукларының моторикасын ныгыту. Кайчыны дөрес тотарга, сак эш итәргә өйрәтү.
	IV	«Нәрсә түгәрәк һәм овал формалы була ,шуны кисеп ябыштыр	Балаларны бирелгән шартларга туры китереп тема сайларга өйрәтү.Уйланган уйны ахырына кадәр җиткерү сыйфатын тәрбияләү. Иҗади сәләтне, күзаллауны үстерү.Турыпочмаклыкның, квадратның почмакларын түгәрәкләп кисүне күнектерү
апрель	II	“Ракета”	Турыпочмаклыкны икегә бөкләп почмакларын кисеп алырга өйрәтү. Альбом битендә ракетаны диагональ буенча урнаштыру, чиста итеп эшли белергә өйрәтү,эшкә кызыксыну уяту.
	IV	“Кис һәм нәрсә ябыштырасың килсә, шуны эшлә”	Үз эшләренең эчтәлегеен уйларга, эшләргә өйрәтү. Кәгазьдән турыпочмак, түгәрәк, квадрат формалары кисү. Иҗадилыкны тәрбияләү.
май	II	“Кызыл калфак”	Аппликациягә экият образы бирергә өйрәтү. Кешене сурәтләргә(күлмәк формасы, баш, аяк, кул,) өйрәтүне дәвам итү.Пөхтә кисәргә һәм ябыштыра алуны ныгыту.
	IV	Тылсымлы бакча.	Коллектив композиция булдыру; кайчы белән турыга, квадратның, турыпочмакның почмакларын түгәрәкләп кисүне өйрәтүне дәвам итү.

Комплекслы – тематик план

Әвәләү

ай	атна	Эшчәнлек темасы	Бурычлар
сентябрь	I	“Алмалар һәм җимешләр”	Җиләк-җимешләр турындагы белемнәрен киңәйтү, гомумиләштерү;җиләкҗимешләргә сакчыл караш тәрбияләү;җимешләрне дөрес формада әвәләү күнекмәләрен үстерү; әвәләү дәресләренә кызыксынуларын уяту.

	III	“Кыяр һәм чөгендер”	Овал һәм түгәрәк формадагы предметларны әвәләүне дәвам итү, предмет өстен сыпырып тигезләү.
октябрь	III	“Тозлы камырдан кондитер ризыклары”	Тозлы камыр һәм аның үзлекләре белән таныштыру;пешекче хезмәтенә соклану хисләрен тәрбияләү; дөрес форма бирү күнекмәләрен үстерү;пешекчеләр хезмәтен хөрмәтләргә өйрәтү.
	I	“Гөмбәләр үсә”	Балаларның гөмбәләр турындагы белемнәрен ныгыту, аларның ашарга яраклы яки агулы булырга мөмкин икәнлеген аңлату; аларга карата сакчыл караш тәрбияләү, сәламәтлекне саклауга өйрәтү..
ноябрь	I	“Аквариумда балыклар йөзә”	Балаларның балык төрләре турында белемнәрен киңәйтү, гәүдә төзелешләренә игътибар итү, төрле гәүдәле балыклар әвәләргә өйрәтүне дәвам итү.
	III	«Үрдәк» (дымка уенчыгы)	Балаларны дымка уенчыклары белән таныштыру (үрдәк, кошлар, кәҗә бәтиләре һ.б.) Уенчыкларның бер бөтен уңай формада, махсус төсмерләр белән бизәлешенә игътибар итү. Эстетик хисләр үстерү.Үрдәк өлешләренең күләмен чагыштырмача зурлыкта әвәләргә өйрәтү.
декабрь	I	“Кар кызы”	Балаларны кеше фигурасы әвәләргә өйрәтүне дәвам итү. «Озынча-багана формасы», «түгәрәк-шар»формаларын әйтә белергә өйрәтү.Шөгылгә карата балаларда кызыксыну уяту.
	III	«Нәрсә телисең, шуны әвәлә » уйлау буенча әвәләү	Уйлаганыңны әвәли белү, иҗадилык, мөстәкыйльлек сыйфатларын үстерүне дәвам итү.Әвәләүдә төрле алымнарны ныгыту.
январь	III	“Минем яраткан әкият героем”	Балаларның үзләре сайлаган әкияттән үзләренә ошаган әкият героен әвәләргә өйрәтү.Аның гәүдә формасын, кул, аякларын дөрес итеп тасвирлый белергә өйрәтү; әкиятләрне хәтерләрендә яңартырга ярдәм итү; әкият геройларының уңай һәм тискәре якларын күрә һәм бәяли белергә күнектерү.
		“Азык –төлек кибетенә тәм –томнар киледе”	Татар халык ашлары белән таныштыруны дәвам итү; кул чукларының физик үсешен ныгыту. Халык ашларына хөрмәт тәрбияләү.
февраль	I	“Кошлар җимлеккә очып килделәр”	Әвәләүдә гади торышны: гәүдәне аска, башны ияргә, иптәшеңнең эше белән үз эшеңне берләштерергә өйрәтү. Әвәләү алымнарының техникасын ныгыту.
	III	«Без кар бабайлар әвәләдек»	Төрле зурлыктагы шарлардан предмет ясый белүләрен ныгыту. Өлешләрнең чагыштырмача зурлыкларын күрсәтә белергә өйрәтү.Өйрәнелгән әвәләү алымнарын ныгыту.Эстетик үзләштерүне, форма хисен үстерү.
март	I	“Чынаяк(чокыр)”	Тәгәрәтү алымы белән савыт – саба әвәләргә өйрәтү. Кырыйларын тигезләп формага китерү. Өлешләрен беркетү һәм шомартуны ныгыту. Кул чуклары хезмәтен камилләштерү.
	III	«Кәҗә бәтие»	Балаларны дүрт аяклы хайван әвәләргә өйрәтү. (овал формасында гәүдә, баш, туры аяклар)Әвәләү алымнарын ныгыту:ике уч арасында тәгәрәтү,әвәләнгән гәүдәгә башка өлешләрен беркетү,шомарту,чеметү һ.б.) Тәҗрибәдән чыгып хәрәкәт,тойгы хисләрен үстерү.
апрел ь	I	“3 аюга савыт әвәләү”	Бер төрле формадагы предметларны, ләкин төрле зурлыктагы предметларны әвәләргә өйрәтү; предметларны әкият буенча драматизацияләргә өйрәтү. Савытларны әвәләүне күнектерү; тәгәрәтү, сыту; кырыйларын бармаклар белән күтәрүне эшкәртү.

	III	“Чеби”	Төрле зурлыкчтагы шарлар әвәләү, бер-берсе белән тоташтыру, чеметеп койрык, томшык ясау
май	I	Ирекле	Иҗади һәм үзлегеннән эшләүне үстерүне ныгыту. Стек белән эшләргә өйрәтү.
	III	Ирекле	Иҗади һәм үзлегеннән эшләүне үстерүне ныгыту. Стек белән эшләргә өйрәтү. Алган белемнәрен куллануны ныгыту.

Җыр

Аңлатма язуы

«Музыка» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларның музыкальлекләрен, музыканы хис-тойгы белән кабул итү сәләтләрен үстерү максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә Һәм белем бирү бурычларын билгели.

Татар музыкасына карата кызыксыну уяту, аны тыңларга теләк белдерү. Аның хисле-образлы эчтәлеге турында сөйләү, кичерешләр белән бүлешү.

Татар композиторларының музыкаль әсәрләрен тыңлап, музыканың төп өч жанры: «җыр», «бию», «марш» төшенчәләрен бирү. Балаларның музыка характерын, кәефен бирә белү сәләтләрен үстерү.

Музыка уен кораллары (курай, кубыз, тальян гармун һ. б.) һәм аларның яңгырашы белән танышуны дәвам итү. Татар җырларын дөрес, сәнгатьле итеп һәм аңлап башкарырга, сүзләрен ачык итеп әйтергә күнектерү.

Татар биюенә хас гади хәрәкәтләр («аяк очларында атлап йөрү», «чүгү», «аяк очларында күтәрелү», «берле бишек», «баш-үкчә», «култыклашып әйләнү», «борма» (гади вариант) һ. б.) белән таныштыруны дәвам итү.

Музыка характерына туры китереп, ритмлы хәрәкәтләр башкаруны формалаштыру.

Хәрәкәтле импровизацияләрдә музыкаль образны чагылдырырга омтылуны хуплау, балалар белән бергә гәүдәләнеш вариантларын («тәкәббер» әтәч, «кайгыртучан» тавыклар, тик-тормас чебиләр һ. б.) тикшерү, музыкаль әкият эчтәлеге һәм характерына дөресрәк туры килә торган образны сайларга булышу, һәр иҗади табышны хуплау.

Балалар эшчәнлегенең төрле структурасына музыка өстәү; матур әдәбият, сынлы һәм театр сәнгатьләре әсәрләрен файдаланып, кәефкә туры килерлек һәм хис-кичерешләргә ярдәм итәрлек музыка астында

2.5 «ФИЗИК ҮСЕШ»

Сәламәтлек

Аңлатма язуы

«Сәламәтлек» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларның сәламәтлеген саклау, аларда сәламәтлек культурасы нигезләрен формалаштыру максатларын тормышка ашыруга юнәлдерелә һәм белем бирү бурычларын билгели.

Балаларның физик һәм психик сәламәтлекләрен ныгыту буенча эшне; оешма төрен һәм тибын, булган шартларны, төркем тулылыгын, балаларның сәламәтлек һәм үсеш үзенчәлекләрен, шулай ук төбәктәге климатик һәм ел фасыллары үзенчәлекләрен исәпкә алып, бала организмын чыныктыру эшен дәвам итү.

Шәхси гигиена процесслары турындагы күзаллауларын баету. Гигиена нормалары һәм кагыйдәләрен аңлы һәм мөстәкыйль рәвештә үтәүләренә ирешү.

Гади һәм чиста киенү, киемнәрне тәртипләп төрү, бүлмәдә чиста аяк киемендә йөрү күнекмәләрен үстерү.

Ашаганчы һәм ашагач, пычрангач, туалеттан соң кулларын мөстәкыйль рәвештә юарга, тешләрен чистартырга, ашаганнан соң авызны

чайкарга, йоклар алдыннан аякларны юарга гадәтләндерү.

Пөхтә ашау күнекмәләрен камилләштерү: ризыкны азлап кына алу, тавышсыз гына ашау, бик кайнар ризык ашамау, коймау, савыт-сабаны дөрес файдалану.

Милли ризыклар һәм эчемлекләр (умач, татарча азу, казам пылавы, кара җимеш һәм өрекле чәй, хуш исле чәй һ. б.) белән таныштыру.

Бала организмы өчен кирәк булган витаминнар турында күзаллау булдыру. Ризык кабул итү режимын үтәү, җиләк- җимеш, яшелчә, балык һәм сөт ризыкларын (кайнаган сөт, кефир, корт), ит һәм башка файдалы ашамлыкларны куллануга ихтыяҗ тәрбияләү.

«Сәламәтлек» һәм «авыру» төшенчәләре, халык медицинасының кайбер чаралары белән таныштыру. Бәрелгәндә, киселгәндә үз-үзеңә һәм башка балаларга элементар ярдәм күрсәтү, үз сәламәтлегең турында кайгырту күнекмәләре формалаштыру.

ЙОКЫДАН УЯНУ ГИМНАСТИКАСЫ

Комплекслы-тематик план

ай	**Гимнастика**
сентябрь	«Уяну» Йокы качты тәрәзәдән, йөгерде юллардан, Ә без синен белән уяндык, уяндык та елмайдык (киерелү) Башта күзләрнен берсен ачтык, аннары икенчесен, Кулларны күтәреп төшердек, велосипед әйләндердек. Уңга-сулга борылдык, аннары сикереп тордык.
октябрь	«Хәерле иртә» Хәерле иртә, күзләр. Сез уяндыгызмы?(күзләргә массаж. Бармаклар белән бинокль ясап, як-якка карыйлар) Хәерле иртә, колаклар. Сез уяндыгызмы?(колакларга массаж. Учны колакларга куялар (“Чебурашка”), як-якны тыңлыйлар) Хәерле иртә, куллар. Сез уяндыгызмы?(кулларның башта берсенә, аннан икенчесенә массаж. “Пропеллер” күнегүе) Хәерле иртә, аяклар. Сез уяндыгызмы?(аякларның башта берсенә, аннан икенчесенә массаж. “Велосипед” күнегүе) Хәерле иртә, кояш. Мин уяндым!(кулларны сузып киерелү)
ноябрь	Әйдәгез, бергәләп, басабыз, Кулларны ян – якка сузабыз. Аннары бөгеләбез,бергәләп тураябыз. Кулларны күтәрәбез, Кояшка сәләм юллыйбыз. Кулларны качырабыз, Аннары аларны бергәләп эзлибез. Уңга карыйк, Сулга борылыйк. Утырабыз, торабыз. Үкчәгә дә басыбыз, Аяк очларына басып,

	Кояшка үреләбез.
декабрь	«Без шулай итәбез» Без йоклап тордык, бераз уйнарга булдык. Башны иябез алга, уңга, сулга борабыз, Аннан карап торабыз. Иң өсләрен сикертәбез, кулларны биетәбез. Бер алга, бер артка сузып, Күңелле ял итәбез. Аннары без чүгәлибез, тезләрне кочаклыйбыз. Башны алга яшереп, без ападан качабыз.
январь	«Пескәй » 1. “Пескәй уяна”. Ятып, бергә уң аякны һәм сул кулны күтәрәләр, төшерәләр. Аннан сул аякны һәм уң кулны күтәрәләр, төшерәләр. Аннан 2 кулны һәм 2 аякны бергә күтәрәләр, төшерәләр. 4-5 тапкыр кабатларга. 2. «Пескәй сөенә». Үрмәләү позасына керергә. Башны күтәрергә, умыртка сөяген бөгәргә. Тирән сулыш алырга. 4-5 тапкыр кабатларга. 3.«Пескәй ачулана ». Үрмәләү позасына керергә. Иякне күкрәккә тидерергә, арканы бөгәргә. Тирән сулыш алырга. 4-5 тапкыр кабатларга. 4. “Пескәй сузыла” Сузылу күнегүе. 5. “Пескәй сикерә” Сикерү.
февраль	“Чәчәк” Чәчәк йоклый, Чәчәк уяна. (киерелү күнегүләре) Иртәнге кояшка Ул бик куана. (урында сикерү) Кояшка сузыла (аяк очларына басып, сузылалар) Кояшка үрелә (аяк очларына басып, сузылалар) Күбәләк дустына (кулларны канатлар каккан кебек җилпиләр) Сәлам өләшә (сәлам бирәләр)
март	Без уяндык, (киерелү күнегүләре) Күзләрне ачтык, (күзләрен ачалар) Аякларны суздык (аякларын сузып, селкетәләр) Аларны да уяттык! Ян –якка борылып (басып, ян –якка борылалар) Кояшка без карадык. (аяк очларына басып, сузылалар) Якты көнгә сокланып, Матур итеп елмайдык. (ян – якка борылып, елмаялар) Сикереп тә алдык (сикерү күнегүләре)

	Йөгердек тә (урында йөгерү) Хәзер инде без Уйнарга бергә әзер! (үз-үзеңне кочу)
апрель	Аякларың тыпырдат (аякларны тыпырдаталар) Кулларыңны чәбәклә.(кулларны чәбәклиләр) Бер монда, бер монда, Кыен эш түгел бер дә. (ян-якка борылып кулларны чәбәклиләр) Башың аска иеп ал, (башларын бер иеп, бер күтәрәләр) Кулларыңны болгап ал. (йөзү күнегүләре) Бер монда, бер монда, Кулларыңны болгап ал.(ян- якка борылып, йөзү күнегүләре эшлиләр) Бу дустың белән күреш, (уңга борылып, сәләм юллыйлар, елмаялар) Бу дустың белән күреш.(сулга борылып, сәләм юллыйлар, елмаялар) Йә иптәш, йә, әйлән, (урында сикереп, әйләнәләр) Бик кыен түгел бу эш.
май	Нәниләр бара тигез юл буйлап. (урында атлыйлар) Тигез юл буйлап, ашыкмый атлап. (урында атлыйлар) Зур-зур ташларны Сикереп үтәләр. (урында сикерәләр) Уңга да баралар, сулга да баралар, (уңга – сулга борылу күнегүләре) Су аша йөзеп, (йөзү күнегүләре) ярга чыгалар. (сулыш алу күнегәләре)

Физик культура

Аңлатма язуы

«Физик культура» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларда физик культурага кызыксыну һәм аңлы караш, гармонияле физик үсеш формалаштыру максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә һәм белем бирү бурычларын билгели.Балаларда хәрәкәт активлыгына ихтыяҗ формалаштыру. Яшьтәшләре белән зур булмаган төркемнәрдә, үзләре белеп, татар халык уеннарын оештыруда мөстәкыйльлекләрен үстерү. Кагыйдәләрне мөстәкыйль рәвештә үтәргә өйрәтү.Хәрәкәтләнү тәҗрибәсен баету.Хәрәкәтле уеннарда балаларның иҗади сәләтләрен (уен вариантлары, катнаш хәрәкәтләр уйлап чыгару) үстерү.

Саф һавада хәрәкәтле уеннар

Хәрәкәтле уеннар балаларның физик үсешенә булыша, сәламәтлекләрен ныгыта, хәрәкәт координациясен яхшырта. Әлеге уеннар ярдәмендә бала тырыш, көчле, сәләтле, нык ихтыярлы булып үсә. Бу уеннарны уйнаганда билгеле бер кагыйдәләрнең үтәлү мәҗбүрилеге балаларны тәртипкә, үз эш гамәлләр, хәрәкәтләрен барларга өйрәтә. Уенның шартларын истә калдыру аша балаларда күзәтүчәнлек

тәрбияләнә, истә калдыру сәләте, хәтер эшчәнлеге яхшыра. Уен бапрышанда балалар бергәләп уйнау, хәрәкәт итү, ситуацияне хәл итү кебек күнекмәләргә өйрәнәләр, башка балалар арасында үзеңне тоту, гомуми кагыйдәләргә буйсыну кебек тәртип кагыйдәләрен үзләштерәләр.

Комплексы-тематик план

Ай	Атна	Тема	Бурычлар
сентябрь	I	«Аю өне янында» ”Куяннар һәм бүре”	Сикерү күнекмәләрен үстерү, сыгынучанлыкны, җитезлекне булдыру, сиганал буенча хәрәкәтләрне төгәл башкарырга өйрәтү.
	II	«Светофор һәм автомобиль»	Бирелгән темп белән хәрәкәтләнергә өйрәтүне дәвам итү. Юлдагы куркынычсызлык кагыйдәләрен ныгыту.
		«Трамвай”	Игътибарлыкларын тупларга күнектерү, түземлек тәрбияләү, уен кагыйдәсен үтәргә өйрәтү.
	III	«Огуречик» “Көтүче һәм көтү”	Йөгерү тизлеген үстерү,сигнал буенча хәрәкәт итү,шигырь сүзләренә туры китереп уйнау, күзәтүчәнлекне үстерү.
	IV	«Песи һәм тычкан»	Пространствода ориентлашу, бәрелми – төртелми уйнауны булдыру.
		“Очкычлар”	Төрле юнәлештә йөгерү күнекмәләрен системалаштыру, дус –тату уйнауны булдыру.
Октябрь	I	“Ябалак”	Игътибарлылык, кыюлык, җитезлек кебек матур сыйфатлар тәрбияләү, шигырь сүзләренә туры китереп уйнау.
		“Төсле автомобильләр”	Юл йөрү кагыйдәләрен ныгыту, төсләр турында белемнәрен камилләштерү, сиганал буенча хәрәкәтләнүне булдыру
	II	“Кыңгырау”	Дус – тату уйнауны булдыру, түгәрәк тирәли сиганал буенча йөгерү күнекмәләрен, тизлекне үстерү,
		“Инеш аша сикереп чык”	Урыннан 2 аякта ераклыкка сикерү күнекмәләрен камилләштерү, кыюлык тәрбияләү
	III	“Куяннар”	Сикерү күнекмәләрен камилләштерү, уен барышында иптәше белән хәрәкәтләрне яраклаштырып башкару күнекмәсен үстерү.
		“Машиналар һәм җәяүлеләр”	Юл йөрү кагыйдәләре турында белемнәрен ныгыту, тирә-якта ориентлашу күнекмәсен үстерү,игъбарлылык тәрбияләү
	IV	“Беренче булып бас”	Игъбарлылык тәрбияләү, тырышлык, максатчанлык кебек яхшы сыйфатларны үстерү, физик активлыгын камилләштерү.
		“Аю-бүре”	Йөгереклек һәм җитезлек сәләтен үстерү,сүзләргә туры китереп хәрәкәтләр ясау.
ноябрь	I	“Казлар - аккошлар”	Игътибарлыкларын, хәтерен, кузаллауларын үстерү, рольләрне бүлешкәннән соң дөрес башкаруны булдыру, пространствода бәрелешмичә төрле юнәлештә йөгерү күнекмәләрен камилләштерү.
		“Сиздермичә йөгереп үт”	Сизгерлек булдыру, дус –тату унарга өйрәтүне дәвам итү.
	II	“Тавык кетәклегендә төлке”	Җитезлек, өлгерлек тәрбияләү, тиз йөгерү, сикереп менү күнекмәләрен бирү.

		“Үз төсеңне тап”	Хәтерне, җитезлекне үстерү,балаларны иптәшләренә карата кайгыртучан, игътибарлы, ярдәмчел булырга өйрәтүне дәвам итү, кешелеклелек хисләре тәрбияләү.
	III	“Көн-төн”	Коллективта бергә уйнау теләге уяту, пространствода ориентлашу булдыру, сигналларга игътибар итү, ишетү сәләтен үстерү.
		«Светофор һәм автомобиль»	Бирелгән темп белән хәрәкәтләнергә өйрәтүне дәвам итү. Юлдагы куркынычсызлык кагыйдәләрен ныгыту.
	IV	“Бүләкләр”	Балаларны бер-берсе белән аңлашып кирәк чакта ярдәм итеп уйнарга өйрәтүне дәвам итү, хәрәкәт активлыгын үстерү.
		“Әбәк”	Игътибарлыкларын, хәтерен, кузаллауларын үстерү, рольләрне бүлешкәннән соң дөрес башкаруны булдыру, пространствода бәрелешмичә төрле юнәлештә йөгерү күнекмәләрен камилләштерү.
декабрь	I	“Песи һәм кошчыклар”	Хәрәкәт координациясен, җитезлекнее үстерү, уен белән кызыксындыру булдыру.
		“Кайда шалтыраттылар”	Ишетү сәләтен үстерү,реакцияләренең тизлеген көчәйтү.
	II	“Кем беренче?”	Йөгерү тизлеген үстерү, максатка ирешүчәнлек кебек яхшы сыйфатлар тәрбияләү.
		“Машиналар һәм җәяүлеләр”	Юл йөрү кагыйдәләре турында белемнәрен ныгыту, тирә-якта ориентлашу күнекмәсен үстерү,игъбарлылык тәрбияләү
	III	“Аучы һәм куяннар”	Сабырлык, җитезлек, хәрәкәт активлыгы тәрбияләү, пространствода оринтлашу булдыру, рольләрне бүлешеп уйнау күнекмәләрен үстерү.
		“Кегляны аудар”	Төзлекне, тырыш, көчле, сәләтле, нык ихтыярлы булып үсүләренә этәргеч бирү.
	IV	“Мине куып җит”	Җитезлекләрен үстерү, бер –бер артлы йөгерү күнекмәләрен булдыру.
		“Тавык кетәклегендә төлке”	Җитезлек, өлгерлек тәрбияләү, тиз йөгерү, сикереп менү күнекмәләрен бирү.
январ	I	“Миңлебай”	Яшьтәшләре белән зур булмаган төркемнәрдә, үзләре белеп, татар халык уеннарын оештыруда мөстәкыйльлекләрен үстерү, уен кагыйдәсен үтәүне булдыру.
		“Аксак төлке”	Бер аякта сикерү кәнекмәләрен үстерү, җитезлек тәрбияләүне дәвам итү.
	II	“Энә һәм җеп”	Җитезлек, өлгерлек тәрбияләү, бер-бер артлы йөгерү күнекмәләрен үстерү.
		“Бүре һәм сакрыклар”	Түгәрәккә басарга, күмәк уйнарга, хәрәкәтләрне дөрес итеп башкарырга күнектерүне дәвам итү.
	III	“Оядагы кошлар”	Сизгерлек, сигнал буенча хәрәкәт итү күнекмәләрен тәрбияләү.
		“Үз парыңны тап”	Төрле юнәлештә йөгереп, сигнал булгач, үз парыңны табу күнекмәләрен үстерү, дус – тату уйнауны булдыруны дәвам итү.

	IV	“Чүлмәк сатам”	Яшьтәшләре белән зур булмаган төркемнәрдә, үзләре белеп, татар халык уеннарын оештыруда мөстәкыйльлекләрен үстерү, уен кагыйдәсен үтәүне булдыру.
		“Тизрәк түгәрәккә кер”	Музыканы игътибар белән тыңлау күнекмәләре булдыру, музыкка туктагач тәгәрәк эченә кереп басарга өйрәтү, җитезлек, хәрәкәт активлыгын формалаштыру.
февраль	I	“Машиналар һәм җәяүлеләр”	Юл йөрү кагыйдәләре турында белемнәрен ныгыту, тирә-якта ориентлашу күнекмәсен үстерү,игъбарлылык тәрбияләү.
		“Кегляны аудар”	Төзлекне, тырыш, көчле, сәләтле, нык ихтыярлы булып үсүләренә этәргеч бирү.
	II	“Төлке килә”	Сигнал буенча хәрәкәтләнү күнекмәләрен камилләштерү, сизгерлекләрен үстерү.
		“Кыш бабай”	Сизгерлек, сигнал буенча хәрәкәт итү күнекмәләрен тәрбияләү.
	III	“Чаналар белән ярыш”	Җитезлекне, тизлекне булдыруны дәвам итү, дус –тату уйнау теләкләре тудыру.
		“Соры бүре”	Күмәк уенда катнашасы килү теләге уяту, сак атлап йөрүче бүре образын хәрәкәтләр аша чагылдырырга омтылыш тудыру.
	IV	“Кошлар очалар”	Хәрәкәт тизлеген үстерүне дәвам итү, төрле юнәлештә очу күнегүләрен башкарып йөгерү, сигналларга игътибар итүне булдыру.
		“Светофор”	Светофорның төсләре турындагы белемнәрен ныгыту, игътибарларын үстерү, уйлап эш итәргә өйрәтү.
март	I	“Кем әйберне тизрәк күчерә?”	Тизлек, сизгерлек үстерү, дус –тату уйнауны булдыруны дәвам итү,күрсәтелгән хәрәкәтләрне төгәл итеп башкарырга өйрәтүне дәвам итү.
		“Тизрәк түгәрәккә кер”	Музыканы игътибар белән тыңлау күнекмәләре булдыру, музыкка туктагач тәгәрәк эченә кереп басарга өйрәтү, җитезлек, хәрәкәт активлыгын формалаштыру.
	II	“Инеш аша сикереп чык”	Урыннан 2 аякта ераклыкка сикерү күнекмәләрен камилләштерү, кыюлык тәрбияләү.
		“Үрдәк атыш”	Тупны тотарга, туптан качарга өйрәтүне дәвам итү, төз атуны булдыру, балаларның хәрәкәтчәнлекләрен, җитезлекләрен үстерү.
	III	“Флагка кадәр сикер”	Сикерү күнекмәләрен үстерү, сыгынучанлык, чыдамлылык булдыру, бирелгән темп белән хәрәкәтләнергә өйрәтүне дәвам итү.
		«Төсләр сату »	Йөгерү тизлеген үстерү, пространствода ориентлашу күнекмәләрен, төсләр турында белемнәрен камилләштерүне дәвам итү.
	IV	“Үз парыңны тап”	Төрле юнәлештә йөгереп, сигнал булгач, үз парыңны табу күнекмәләрен үстерү, дус – тату уйнауны булдыруны дәвам итү.
		“Миңлебай”	Яшьтәшләре белән зур булмаган төркемнәрдә, үзләре белеп, татар халык уеннарын оештыруда мөстәкыйльлекләрен үстерү, уен кагыйдәсен үтәүне булдыру.

апрель	I	“Бүре һәм сакрыклар”	Түгәрәккә басарга, күмәк уйнарга, хәрәкәтләрне дөрес итеп башкарырга күнектерүне дәвам итү.
		“Тупны тәгәрәт”	Тупны предметлар аша тәгәрәтү, максатка ирешүчәнлек, башлаган эшне азагына кадәр эшләп чыгу күнекмәләрен үстерү.
	II	“Челән белән бакалар”	Сикерү тизлеген үстерү, сигнал буенча хәрәкәт итү, пространствода ориентлашу, тизлек булдыруны дәвам итү.
		“Флагка кадәр йөгер”	Йөгерү тизлеген үстерүне дәвам итү, бер – бер артлы сигнал буенча йөгерү күнекмәләрен камилләштерү.
	III	“Тавык кетәклегендә төлке”	Җитезлек, өлгерлек тәрбияләү, тиз йөгерү, сикереп менү күнекмәләрен бирү өстендә эшне дәвам итү.
		“Әбәк”	Игътибарлыкларын, хәтерен, кузаллауларын үстерү, рольләрне бүлешкәннән соң дөрес башкаруны булдыру, пространствода бәрелешмичә төрле юнәлештә йөгерү күнекмәләрен камилләштерү.
	IV	“Бал кортлары”	Йөгерү күнекмәләрен үстерүне дәвам итү, пространствода ориентлашуны камилләштерү.
		“Куяннар”	Сикерү күнекмәләрен камилләштерү, уен барышында иптәше белән хәрәкәтләрне яраклаштырып башкару күнекмәсен үстерү.
май	I	“Беренче булып бас”	Игъбарлылык тәрбияләү, тырышлык, максатчанлык кебек яхшы сыйфатларны үстерү, физик активлыгын камилләштерү.
		“Тупны, сикертеп, алып бар”	Тупны сикертеп алып барырга өйрәтә башлау, максатчанлык, батырлык сыйфатлары тәрбияләү.
	II	«Трамвай”	Игътибарлыкларын тупларга күнектерү, түземлек тәрбияләү, уен кагыйдәсен үтәргә өйрәтү.
		“Буш урын”	Күзәтүчәнлекләрен, игътибарлыкларын үстерү, этешми-төртешми уйнау күнекмәләрен камилләштерү.
	III	“Чүлмәк сатам”	Яшьтәшләре белән зур булмаган төркемнәрдә, үзләре белеп, татар халык уеннарын оештыруда мөстәкыйльлекләрен үстерү, уен кагыйдәсен үтәүне булдыру.
		“Очкычлар”	Төрле юнәлештә йөгерү күнекмәләрен системалаштыру, дус –тату уйнауны булдыру.
	IV	“Тизрәк түгәрәккә кер”	Музыканы игътибар белән тыңлау күнекмәләре булдыру, музыкка туктагач тәгәрәк эченә кереп басарга өйрәтү, җитезлек, хәрәкәт активлыгын формалаштыру.
		“Соры бүре”	Күмәк уенда катнашасы килү теләге уяту, сак атлап йөрүче бүре образын хәрәкәтләр аша чагылдырырга омтылыш тудыру.

3.Оештыру бүлеге

3.1. Төркемдә **көндәлек режим** балаларның яшь үзенчәлекләре һәм СанПин таләпләренә туры китереп төзелгән.

№	Режим моментлары	Үтәү вакыты
1.	Балаларны кабул итү. Иртәнге фильтр.Уеннар.	6.00-7.40
2.	Иртәнге гимнастика.	7.40-7.45
3.	Иртәнге ашка әзерлек.	7.45-7.50
4.	Иртәнге аш.	7.50-8.05
5.	Белем бирү эшчәнлегенә әзерлек.Иртәнге түгәрәк.	8.05 - 8.30 *(сиш.,пэнжешэмбе 8.50-9.30)*
6.	Белем биру эшчәнлеге	1)8.30-8.502)8.50-9.10 (Пәнҗешэмбе 11.00-11.20(урамда), сиш.,пәнҗеш.9.30-9.50)
7.	Уеннар. Икенче иртәнге аш.Урамга чыгарга әзерлек.	9.20-9.45 (сиш.8.50-9.45, сиш.,пәнҗешәмбе 9.50-10.05)
8.	Урамда булу.	9.45 -11.30 (сиш.,пәнҗ. 10.05-11.30)
9	Урамнан керү. Көндезге ашка эзерлек.	11.30-11.50
10	Көндезге аш.	11. 50-12.10
11	Көндезге йокыга әзерлек.Көндезге йокы.	12.10-14.40
12.	Йокыдан тору.Чыныктыру чаралары.	14.40-14.50
13.	Төштән соңгы аш.	14.50-15.00
14.	Белем бирү эшчәнлегенә әзерлек	15.00 – 15.15
15.	Түгәрәк эшчәнлеге.	15.15-15.35
14.	Уеннар.Мөстәкыйл эшчәнлек.	15.35-16.15
15.	Кичке түгәрәк.Кичке ашка әзерлек.	16.15-16.35
16.	Кичке аш.	16.35-16.55
17.	Уеннар.Урамда мөстәкыйль уеннар.Өйләренә озату.	16.55-18.00

3.2 Оештырылган белем бирү эшчәнлеге

14 нче төркем Н.Е. Вераксы, Т.С.Комарова, М.А.Васильева редакциясе астындагы “От рождения до школы” программасы буенча эшли. Бу программа ФГОС таләпләренә туры китереп төзелгән. Шушы программадан чыгып төркемдә белем эшчәнлегенең атналык тематикасы төзелде:

Тема	Вакыт
Мәктәп – белем йорты	31.08.-04.09
Исәнме, балалар бакчасы	07.09- 11.09
Көз байлыклары	14.09-18.09
Алтын көз	21.09- 25.09
Алтын көз	28.09- 30.09
Авылга әбигә кунакка	01.10- 9.10
Мониторинг	12.10-16.10
Минем сәламәтлек	19.10- 23.10
Мин һәм минем гаилә	26.10-30.10
Мин яши торган өй	02.11 – 06.11
Минем дуслар	09.11- 13.11
Кеше хезмәте өчен кирәкле җиһазлар	16.11-20.11
Үзеңне сакла	23.11-30.11
Нәрсә нәрсәдән һәм ни өчен?	01.12-04.12
Менә салкыннар килде һәм кыш җитте	07.12-11.12
Яңа ел якынлаша	14.12 -18.12
Яңа ел	21.12-25.12
Яңа ел	28.12-31.12
Кыш көне урман хайваннары	11.01-16.01
Салкын кайда яши?	18.01-23.01
Кар бөртекләре	25.01-30.01
Әкиятләр илендә	01.02-06.02
Минем яраткан шәһәрем	08.02-13.02
Мин, син, ул – дус дәүләт	15.02-20.02
Әти кебек булырга телим	22.02-29.02
Алтын куллы әбием	01.03-05.03
Халык бәйрәмнәре һәм гореф - гадәтләре	07.02-12.03
Минем туган ягым	14.03-19.03
Исәнме, яз!	21.03-26.03
Язгы маҗаралар	28.03-31.03

Мониторинг	01.04-09.04
Урманда – яз	11.04-16.04
Җир көне	18.04-23.04
Җир көне	25.04-30.04
Җиңү көне өчен сезгә зур рәхмәт!	02.05-07.05
Юл йөрү кагыйдәләре	10.05-14.05
Тиздән җәй	16.05-21.05
Саубул, балалар бакчасы	22.05-29.05

3.3. ФГОС таләпләренә туры китереп оештырылган **белем бирү өлкәләре** түбәндәгечә:

Оештырылган белем бирү өлкәләре	Саны	Искәрмәләр
Танып белү үсеше.	2	ФЭМП -1, Тирә-юн белән таныштыру -1
Сөйләм телен үстерү	1	
Рәсем Музыка	1 2	
Физик үсеш (Физик культура, сәламәтлек)	3	1 урамда
Әвәләү	2 атнага 1	Ябыштыру белән чиратлашып
Ябыштыру	2 атнага 1	(әвәләү белән чиратлашып
Барлыгы:	10	
Катнашучылар тарафыннан формалаштырыла торган өлеш		
Өстәмә белем бирү	2	ата-аналар соравы буенча
Барлыгы:	12	
Режим барышында белем бирү эшчәнлеге		
Иртәнге гимнастика	Көн дә	
Чыныктыру чаралары	Көн саен	Иртәнге гимнастика.Һава ванналары.Яланаяк йөрү. Акрынлап күтәрелеш, профилактик физкультура-сәламәтләндерү процедуралары
Гигиена процедуралары,КДН формалаштыру	Көн саен	
Иртәнге түгәрәк	Көн саен	аралашу (үсеш бирүче диалог формасында үткәрелә)
Вечерний круг	Көн саен	Узган көннең иң мөһим мизгелләре балалар белән рефлексия —

		фикер алышу формасында үткәрелә
Режим вакытында әңгәмә үткәрү	Көн саен	
Матур әдәбиятын уку	Көн саен	
Танып-белү үсеше –тикшеренү эшчәнлеге	атнага 1 тапкыр	
Конструктив-модель эшчәнлек, конструкцияләү	атнага 1 тапкыр	
Дежурлык	Көн саен	
Саф һавада булу	Көн саен	
Балаларның мөстәкыйль эшчәнлеге		
Ирекле уеннар	Көн саен	
Активлык үзәкләрендә балаларның мөстәкыйль эшчәнлеге	Көн саен	

3.4 ФГОС таләпләренә туры килгән белем өлкәләреннән чыгып, балаларның яшь үзенчәлекләре һәм СанПин таләпләренә туры китереп, **атналык оештырылган белем бирү эшчәнлеге** төзелде

Дүшәмбе 1. 2.	**Сишәмбе** 1. 2.
Чәршәмбе 1. Рәсем 8.30-8.50 2.Музыка 9.00-9.20	**Пәнҗешәмбе** 1. 2.
Җомга 1. 2. 15.15-15.35 төзү (режим вакытында)	

3.5. МИЛЛИ ТӨБӘК БӘЙЛӘНЕШЕ (МТБ)

Аңлатма язуы

Тәрбияләү һәм белем бирү бурычлары:

Туган йортка, балалар бакчасына, туган илгә мәхәббәт тәрбияләү. Туган шәһәрнең күренекле урыннары белән таныштыру.

Татар халкының мәдәниятенә, гореф –гадәтенә кызыксыну уяту. Декоратив – кулланма сәнгате белән таныштыру.

Рус халкының мәдәниятенә, гореф –гадәтенә кызыксыну уяту. Декоратив – кулланма сәнгате белән таныштыру.
Үткән буын иҗат иткән барлык әйберләргә ихтирам тәрбияләү.

№	Белем өлкәсе	Бурычлар
1	Физик үсеш	Хәрәкәткә, бергә уйналучы татар халык һәм рус хәрәкәтле уеннарына кызыксынучанлык тәрбияләү. Балада уңай сыйфатлар, татар һәм рус халкының сулыш гимнастикасын, физминуткаларын, күнегүләрен куллана алу күнекмәләрен формалаштыру.
2		Татар һәм рус халкының хәрәкәтле уеннары белән танышу, халык уеннарына кызыксынучанлык уяту. Балаларның иҗади фикерләүләрен. Физик сыйфатларын: тизлек, осталык, чыдамлыкларын үстерү, хәрәкәт күнекмәләрен камилләштерү.
3	Социаль-шәхси үсеш	Татарстан республикасы һәм Рәсәй турында беренче күзаллауларын формалаштыру.. Зурларга һәм яшьтәшләренә әдәпле эшдәшү, үзләрен алар белән тотнаклы тоту сыйфатларын тәрбияләү. Дуслык, дөреслек, кешелеклелек, геделлелек тәрбияләү.
4		Үз-үзеңә үзлегеңнән һәм сыйфатлы хезмәт күрсәтүне булдыру (зурлардан башка киенү, чишенү, киемнәрне төреп – элеп кую), төркемдә һәм балалар бакчасы җирлеген тәртиптә тоту күнекмәләрен үстерү. Үз шәһәрнең язучылары һәм шагыйрьләре әсәрләрендә чагылган кешеләргә файда китерүче хезмәт төрләре турында күзаллауларын формалаштыру. Үзлегеннән хезмәт итәргә һәм зурлар эшендә катнашу теләге белдергәнне бүләкләү һәм ныгыту.
5		Хәвефле ситуацияләрдән чыгу юллары, беренче ярдәм күрсәтү алымнары белән таныштыру. Табигатьтәге хәвефле ситуацияләр (зарарлы үсемлекләр һәм гөмбәләр) турында белемнәрен формалаштыру.Туган шәһәр урамнарында юл йөрү кагыйдәләрен ныгыту.
6	Сөйләм үсеше	Татар һәм рус фольклоры, туган шәһәр язучылары һәм шагыйрьләренең якты иллюстрацияле китаплары белән таныштыру. Әсәрләрне эмоциональ кабул итүне булдыру. Геройларның характерын аңлый белү күнекмәләре формалаштыру.
7		Балалар бакчасындагы националь культура тирәлеге аша туган телне һәм икенче телне өйрәнү күнекмәләре формалаштыру. Зурлар һәм яшьтәшләре белән сөйләшү теләге уяту.
8	Танып белү үсеше	Туган якның һәм Мәскәү шәһәренең күренекле урыннары, туган чкның үсемлекләре, хайваннары белән таныштыру. Татар һәм рус халкының мирасына кызыксынучанлык уяту.
9	Иҗади – эстетик үсеше	Халык уен кораллары: гармун, балалайка белән таныштыру. Татар халкының кайбер бию күнегүләрен башкарырга өйрәтү
1		Татар халкының декоратив – кулланма сәнгатенә кызыксынучанлык уяту, татар орнаменты белән әйберләрне буярга өйрәтү. Иҗади –сәнгатьтә «Яфрак», «Тюльпан», «Кыңгырау чәчәге» орнаменты куллану. Городец эшләнмәләре белән танышу (бутон, купавка, розана, яфрак). Рәсемдә дымка бизәкләрен кулленуны ныгыту.

Ай	Физик үчеш	Социаль – коммуникатив үсеш	Танып белү, сөйләм үсеше	Иҗади –эстетик үсеш
Түбән Кама, Татарстан				
Сентябрь Октябрь	*Уеннар:* «Скок - перескок», «Карусель», «Яшелчәләр» «Төсле автомобильләр» *Имитацион уен:*«Без автобуста барабыз»	Туган шәһәр турында сөйләшү. Заводлар турында *иллюстрацияләр карау.* *Әңгәмә:* «Минем Республикам Татарстан», «Шәһәр урамнары», «Транспортта үз-үзеңне әдәпле тоту» «Профессияләр»	*Әкиятләр.* «Аю һәм бабай», «Төлке һәм торна» Р. Батулла «Көчтәнәч» *Шигърият.* Б. Рәхмәт «Әтәчкәй...» Р.Валеева «Курчаккакүлмәк бүләк иттем» Р. Миннуллин «Әни белән эти турында» *Проза.* А. Хасанов «Балалар бакчасында», *Ятлау:*Бармак гимнастикасы «Бармаклар»	*Музыка:* «Осень наступила» Л. Шигабутдинова көе *Тыңлау:* «Әпипә» «Хороводная», «Әйдә, биибез» (диск «Шома бас»). *Иҗади сәнгать:* *Әвәләү:* «Кошлар», «Дустыма бүләк» *Рәсем:*«Шәһәр урамнарында», «Яулыкны бизибез» *Бәйрәм:*«Сөмбелә»
Россия				
Ноябрь	*Уеннар.* «Диңгез шаулый», «Тавык һәм чебиләр».	Әңгәмә: «Минем илем», «Россия буенча сәяхәт», «Балаларның дусты - светофор» *Диактик уеннар.* «Три цвета светофора», «Балалар- җәяүлелеәр һәм балалар-пассажирлар». Рус халык әкичтләренә костюмнар әзерләү	*Әкиятләр.* «Мужик и медведь» «Дурак и береза» «Как варить компот?» Г. Юдин «Синие листья» В. Осеева *Шигърият.* «Котик» М. Дружинина, «Мы идем через дорогу» М. Дружинина, «Вот какой рассеянный» С. Маршак, «Дядя Степа» С. Михалков, «Светофор» С. Маршак **Проза.** «Сторож» В. Осеева, «Как Маша стала большой», «Осень на пороге» Н. Сладков	*Җыр.* «Осень» И.Кишко сүзләре, сл. Т.Волгина көе, бишек җыры «Баю-бай» М Красина көе, М.Черной сүзләре, «Ива» А.Князькова көе. И.Токмакова сүзләре, «Дождик» М.Красева көе, Н.Френкель сүзләре *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү:* «Дымка аты» *Ябыштыру.*«Матрёшкалар» (коллектив эш) *Рәсем:*«Настяга сарафан» (дымка бизәге) *Бәйрәмнәр:* «Рус халык әкиятләре кичәсе», «Капустник».

Декабрь	*Уеннар* «Көн - төн», «У медведя во бору», «Светофор», «Җитез җәяүле», «Два Мороза»	*Әңгәмә.* «Мәскәү шәһәре», «Россия турында сөйләшү», «Юлда үзеңне дөрес тоту» *Дидактик уен* «Мәскәүдән кунаклар»,	*Әкиятләр.* «Кораблик», (золотой серпок. М.: Малыш, 1994) «Мороз и заяц» «Сказка про Комара Комаровича» Д. Мамин-Сибиряк *Шигърият* «Живи, елочка!» И.Токмакова «Белый снег пушистый» И.Суриков *Проза.* «Поход» А. Гайдар «Светик-трехцветик» Т.Александровой (Веселые картинки. №6. 2003), «Как елку наряжали» Л.Воронкова	*Җыр.* Рус халык музыкаль коралы «балалайка» белән танышу «Песня о Родине» И.Дунаевский «Моя Россия» Г.Струве көе, Н.Соловьева сүзләре «Я по городу иду» А. Перескокова көе, Т.Антонова сүзләре «Скоро Новый год» И.Арсеева көе, В.Татаринов сүзләре «К нам приходит Новый год» В.Герчик көе, З.Петрова сүзләре *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү:* «Әкияти кош» (филимонов бизәге) *Ябыштыру:* «Поясны бизәү» (филимонов бизәге) *Рәсем:* «Рус кызының күлмәге» (филимонов бизәге) *Бәйрәмнәр:* «Хушкиләсең, Яңа ел!» «Раштуа бәйрәме»
Татарстан				
Январь	*Уеннар* «Казлар аккошлар», «Песи һәм тычкан»	Казан шәһәре турында сөйләшү. Казан шәһәренең күренекле урыннары турында рәсемнәр карау. *Әңгәмә:* «Татар халык ашлары» «Сфетофор янында машиналар» *Имитацион уеннар:* «Без автобуста» «Светофор сигналларына карап юл аша чыгу»	*Әкиятләр:*«Зирәк карга» А. Гаффар. «Койрык» А. Алиш. «Куркак белән батыр» *Шигърият* Г. 'Гукай. «Кышкы кич» Ш. Галиев. «Автобуста» Р. Валеева. «Кил тизрәк, яз!» Б. Рәхмәт. «Асия» Х. Халиков. «Хәерле иртә» *Проза:*А. Алиш «Эшче абый»	*Музыка:*татар халык музыкаль коралы «Гармун” белән танышу «Попляши!», «Найди свою пару» (диск «Шома бас») *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү* «Татар халкының милли ризыгы чәк-чәк» *Ябыштыру* «Мендәр чигәм» *Рәсем:*«Сөлге чигәм» *Бәйрәм*«Нардуган»

Россия				
Февраль	*Уеннар:* «Көтүче һәм көтү», «Төлке һәм тавыклар», «Үрдәкләр», «Укчы», «Чокыр аркылы сикер»	*Беседы:* «Рус телендә назлы сүзләр», «Минем туган телем», «Мин киенә беләм», «Солдат абый» «Ватанны саклаучылар көне».	*Әкиятләр:* «Төлке, бүре, аю», «Әтәч һәм ногыт борчагы» «Сказка про маму» С.Прокофьева *Шигърият:* «Научу обуваться братца» Е.Благинина, «Мамин день» И.Токмакова, «Праздник мам» В.Берестов *Проза.* «Про снежный колобок» Н.Калинина, «Оля пришла в садик» В.Карасева, «Звезлолетчики» В.Бороздин	*Музыка:*«Сапожки скачут по дорожке» А.Филиппенко көе,Т.Волгина сүзләре, «Заинька пушистый»,«Путаница» Е.Тиличева көе, К.Чуковский сүзләре, «Кошечка» В.Витлин көе, Н.Найденова сүзләре, «Бравые солдаты» А.Флиппенко көе, Т.Волгина сүзләре, «Мамочка моя»А.Перескоков көе, С.Антонова сүзләре *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү* «Аюлар өендә нәрсә бар?» *Ябыштыру* «Тоз савытын бизәү» (городец бизәге) *Рәсем* «такта бизәү»(городец бизәге) *Бәйрәмнәр* «Масленица», «Муса Җәлил- татар шагыйре- герой».
Татарстан				
Март	*Игры:*«Соры бүре», «Хәйләкәр төлке»	*Әңгәмә:* «Татарстан хайваннары», «Туган ягым кошлары», «Мухомор гөмбәсе», «Минем туган урам» *Кошларга җимлекләр әзерләү* *Сюжетлы-рольле уен*нар: «Шофер», «Транспорт һәм җәяүлеләр»	*Әкиятләр:* «Ике ялкау» Г.Тукай «Су анасы» *Шигърият:* Ш. Маннур. «каз бәбкәләре», А. Рәшит «Кояшлы туган ягым», Г. Зәйнашева «Сабантуй», М. Җәлил «Мой пес», «Чишмә», «батыр куян», «Гөмбәләр» *Проза:* М. Хасанов «Кар ява» Г. Тукай. «Кайсы вакыт була?»	*Музыка:* «Парный танец», «Подружились» (диск «Шома бас») *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү* «Кошлар» *Ябыштыру:*«Кызылтүшләр һәм песнәкләр» *Рәсем:*«Татар әкиятләрендә хайваннар» *Бәйрәм:* «Нәүрүз»
Россия				
Апрель	*Уеннар* «Чыпчыклар»,	*Әңгәмә:* «Туган як агачлары»,	*Әкиятләр:*«Лисичка-сестричка и серый волк», «Зимовье зверей»	*Музыка.* «Зима прошла» Н. Метлов көе,

	«Казлар - аккошлар», «У медведя во бору	«Туган чкта үсүче чәчәкләр һәм үсемлекләр», «Урманда үзеңне тоту әдәбе», «Бүлмә гөлләрен тәрбиялибез» Дидактик уеннар«Очалар, сикерәләр, йөгерәләр», «Нинди агачтан?»	«Медведь и солнце» Н. Сладков, «Сороки» В. Осеева, «Сказка о перевернутой черепахе» М. Пляцковский, «Под грибом» В. Сутеев *Шигърият:* «Весна» Г. Ладонщиков, «Посидим в тишине» Е. Благинина, «А что у вас?» С. Михалков, «Почему рассердилась бабушка?», «Белая береза» С. Есенин *Проза.*«Аленький цветочек», «Хотела галка пить…» Л. Толстой, «Памятник советскому солдату» Л. Кассиль, «Неслух» Н. Сладков *Ятлау өчен:*«Одуванчик» Е. Серова,	М. Клокова сүзләре, «Ласточка» А. Перескоковкөе, С. Антонова сүзләре, «Песенка львенка и черепахи» Г. Гладков көе, С. Козлов сүзләре, «Апрель» П. Чайковский *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү:* «Дымка әтәче» *Ябыштыру:*«Урманда яз» (коллектив эш) *Рәсем:*«Пасхаль йомыркаларын бизәү» (филимон бизәге) *Бәйрәмнәр:* «Пасха», «Г. Тукай – бөек шагыйрь»
Май	*Күңел ачу:* «Без уйнарга яратабыз»	*Әңгәмә:* «Туган ягым-Татарстан»	*Әдәби викторина.* «Таныш әдәби әсәрләр буенча сәяхәт »	*Рәсемнәр күргәзмәсе.* *Бәйрәм:* «Әйдәгез, дуслашыйк»,«Сабантуй».

3.6 ӘТИ – ӘНИЛӘР БЕЛӘН ЭШ

Ай	**Тема**
сентябрь	1.Консультацияләр : “Һәр балада талант бар”, “Балага спор төре сайлыйбыз”, “Гаилә конфликты һәм балалар”, “Кичке уеннар”, “Кичке укуның файдасы”. 2. Белешмәлек “Әгәр чит илгә барсаң” 3. Газета “Балалар бакчасына рәхим итегез” 4. Ата – аналар җыелышы: -«Юлларда куркынычсызлык» - «Балаларда яхшы сыйфатлар тәрбияләү» - «УМК». 5. Табип киңәшләре: “Вакцинопрофилактика”, “Компьютерның һәм телевизорның зыяны”, “Күзләр өчен гимнастика” 6. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
октябрь	1.Консультацияләр : “Хәрәкәтле уеннарның бала организмы өчен файдасы”, “Бишек җырлары җырлыйбыз”, “Яссытабанлылыкны кисәтү”, “Ни өчен бала уенчыкларны җыярга теләми?”, “Сәләтле бала”.

	2. Газета “Сәламәт булыгыз!”, “Тәрбияче апа – бәйрәмең белән!”, “Өлкәннәрне тәбриклибез һәм бәйрәм белән котлыйбыз!” 3. Өлкәннәрне бәйрәм белән котлау, балаларның үз куллары белән ясаган бүләкләрен бирү. 4. “Сөмбелә” бәйрәмен уздыру 5. Табиб киңәшләре: “Бабасыр”, “Балаланың гаиләдәге физик тәрбиясе” 6. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
ноябрь	1.Консультацияләр :“Профилактик прививкалар”, “Музыкотерапия”, “чиратта торганда һәм транспортта барганда балалар белән уеннар”. 2. Газета “Бәйрәм белән, кадерле әниләр!” 3. “Әниләр” бәйрәме уздыру 4. Табип киңәшләре: “Салкын һава турында 5 төрле әти – әниләрнең күзаллаулары”, “Матур һәм сәламәт тешләр”, “Төркемгә чир керсә...” 5. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү. 6. Белешмәлек “Бала белән бергә уйныйбыз”
декабрь	1.Консультацияләр : “Саф һавада йөрүнең файдасы”, “Әти –әни булу рәхәт ул”, “Сюжетлы-рольле уеннар аша балаларда туган телне үстерү”, “Өйгә уйный-уйный кайтабыз”. 2. Балалар өчен шугалак (тау) төзү. 3. Газета “Тәҗрибәләр үткәрәбез”, “Хуш киләсең, Яңа ел” 4. “Хуш киләсең, Яңа ел!” бәйрәме уздыру 5. Табип киңәшләре: “Салкын тиюдән саклану чаралары”, “Гәүдә төзелеше бозылуы”, “Саф һавада хәрәкәтле уеннар” 6. “Сюжетлы-рольле уеннар” күргәзмәсенә әзерлек һәм үткәрү. 7. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү. 8. Ата – аналар җыелышы: “Тәртип кагыйдәләре”
гыйнвар	1.Консультацияләр : “Бармак уеннары”, “Юл һәм балалар” 2. Газета “Балаларның юл травматизмы сәбәпләре”, “Чыныктыру чаралары”. 3. Ачык ишекләр көне: мастер – класс “Йокыдан уяну гимнастикасы”, “Саф һавада уеннар” 4. Мастер –класс “Сәламәт булыйк: чыныктыру алымнары” 5. Рәсем конкурсы “Айболит киңәшләре” 6. Табип киңәшләре: “Гриппка каршы аромотерапия”, “Туберкулездан саклану”, “Яссытабанлылык булса, нишләргә?” 7. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
февраль	1. Консультацияләр: “Ишетергә һәм тыңларга өйрәнәбез”. “Биибез дә, җырлыйбыз” 2. Газета “Изге Вәли көне”, “Бәйрәм белән әтием, абыем, бабам” 3. “Ватанны саклаучылар көне” бәйрәмен уздыру 4. Табип киңәшләре:“Отморожение», “Бала йокысы”, “Йокыдан уяну гимнастикасы” 5. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.

март	1.Консультацияләр: “Тиктормас балаларга уеннар”, “Начар сүзлелек”, “Балаларның урамда уйнау җирлекләре”. 2. Рәсем конкурсы “Минем яраткан әкият героем” 3. “8март – халыкара хатын кызлар көне” бәйрәме уздыру 4. Табип киңәшләре: “Җил чәчәге авыруы”, “Авитаминоз” 5. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
апрель	1. Консультацияләр:«Витаминотерапия”, “Балалар алдыйлар”, “Беренче китаплар”. 2. Газета “Көлке көне”, “Космонавтика көне”, “Бөек татар шагыйре Г.Тукай” 3. Табип киңәшләре: “Тычканнар таратучы чирләр”, “Саф һавада йөрү бик файдалы” 4. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
май	1.Консультацияләр: “Кояш, су һәм һава безнең дуслар”, “Музыкаль аптека”, “Балаларның җәйге ялы”, “Су белән уеннар”. 2. Газета “Без сезне мәңге онытмабыз!” 3. Рәсем конкурсы “Җиңү көне белән!” 4. Табип киңәшләре: “Талпан авыруы”, “Баланың күзләрен саклыйк” 5. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү. 6. Ата – аналар җыелышы: “Оптимистлар илендә”

3.7. Төркемдә үсүче фән-пространство мохитен оештыру.

Төркемдә белем һәм тәрбия бирү өчен уенчыклар һәм уен почмаклары бар.

1. «Туган ягым - Татарстан» почмагы

- Милли киемдәге курчаклар: татар малае һәм кызы, рус малае һәм кызы
- Габдулла тукай портреты
- Уеннар өчен битлекләр

Дидактик уеннар

- «Интеллект карта»

Методик әсваплар һәм аудио кушымта

- К.В. Закирова, Л.Р. Мортазина “Балачак – уйнап – көлеп үсзр чак”
- З.М. Зарипова, Р.С. Исаева “Үстерешле уеннар”
- К.В.Закирова, Р.Ә.Кадыйрова, Г.М.Сафиуллина “Балалар бакчасында әдәп- әхлак тәрбиясе”
- З.М.Зарипова, А.Х.Габдрахимова, А.Т.Миникаева “Балалар бакчасында бердәм белем бирү эшчәнлеге”
- К.В. Закирова, Л.Р. Мортазина “Әй уйныйбыз, уйныйбыз”
- Татар телендә мультфильмнар
- Диск “Балалар һәм эти-әниләр өчен УМК буенча уеннар
- Диск “Әкиятләр”
- Аудио – китап “Татар әкиятләре”
- Диск “Шома бас”

- Диск “Танцы народов Поволжья”
- Диск “Луиза Батыр – Булгари. Бииләр итек - читекләр”

Мәгълүмат әсбаплары

- Татар язучылары һәм шагыйрьләре
- Татар халык сәнгате
- Әкиятләргә иллюстрацияләр
- Татарстан Республикасы турында белешмә
- Рәсәй турында белешмә
- Түбән Кама шәһәре турында белешмә
- Татарстан Республикасы шәһәрләре турында белешмә
- Трафаретлар / орнаментлар
- Идел буе халыклары уеннары
- Рәсәй, Татарстан геральдикасы һәм бәйрәмнәре
- Альбом “Минем туган ягым”

Татар әдәбияты

- Балалар өчен шигырьләр
- Л.А. Харисова, В.А. Гарипова “Ватаным Татарстан”
- Батулла “Бишек хикәятләре”
- М. Фәйзуллина “Чебиләр зарядкасы”
- Ә. Ситдыйкова “Серле дөнья”
- Ф.Сафин “Кошлар яратучы малай”
- Татар халык әкияте “Камыр Батыр”
- Татар халык әкияте “Саламторхан”
- Татар халык әкияте “Сак –сок”
- Г. Тукай “Тылсымлы сәхифәләр”
- Х. Халиков

2. “Музыкаль» почмак

Уен кораллары

- Барабан, агачтан пластмасстан эшләнгән маракас, металлофон, саксафон, гитара, бубен, кастонетта, колотушка, курай.

Музыкаль- дидактик уеннар

- “Күңелле-күңелсез”
- “Музыкаль уен кораллары”

Ясалма уен кораллары

- Микрофон, маракас

3. “Кәеф” почмагы

- Күрсәтмә әсбап “Кәеф театры”
- Өстәл театры“Кәеф театры”
- Коллективта бердәмлек оештыру уеннары картотекасы
- Театральләштерелгән уеннар картотекасы
- Психогимнастика
- Эмоциональ бушатылу “көзге”

4. “Театр” почмагы

- Өстәл пәрдәсе; өстәл, күләгә, таякчыклар һәм бармак театрлары, театр өчен битлекләр, киемнәр.
- Дидактик уен “Әкият геройлары”
- Лото “Әкиятләр”
- Күрсәтмә әсвап “киемнәр өчен бизәкләр”

5. “ПДД” почмагы

- Лото “Юл йөрү билгеләре” 2шт
- Дидактик уен “Сак бул, юл!”
- Күрсәтмә әсвап “Транспорт”
- Дидактик уен “Юл йөрү билгеләрен өйрәнәбез”
- Өстәл уены “Юл”
- Махсус тарнспорт
- Картотека “Транспорт”
- Папка “Балаларга юл йөрү кагыйдәләрен өйрәтү”
- Папка “Светофорны өйрәнәбез”

Методик кулланма

- Г.А. Галеева, С.М. Гаффарова “Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны юлларда үзләрен хәвефсез тоту кагыйдәләренә өйрәтү”
- Э.Я. Степаненкова, М.Ф.Филенко “Дошкольникам о правилах дорожного движения”
- В.Э.Рублях “Правила дорожного движения”
- Т.Шакирова “Юл хәрәкәте билгеләре”
- Табышмаклар “Занимательно о правилах дорожного движения»
- Транспорт турында шигырьләр

6. “Физкультура ”почмагы

Уеннар картотекасы

- “Күзләргә гимнастика ясыйбыз”
- “Сулыш гимнастикасы”
- “сәламәтләндерүче уеннар”
- “Хәрәкәтле уеннар”

- “Бармак гимнастикасы”
- “Сюжетлы– рольле уеннар”
- “Физминуткалар”
- “Санамышлар”
- “Җырлы – биюле уеннар”
- “Йога”
- “Чыныктыру»

Күрсәтмә әсбаплар

- “Кышкы спорт төрләре”
- “Җәйге спорт төрләре”
- “Спорт җиһазлары”

3.8 Материал –техник база.

Җиһазлар

- Туплар, скакалкалар, төсле тасмалар, шишкалар, шалтыравыклар, сыбызгы, бубен, качыклар, флаглар, кеглялар, обручлар, гантельләр, кольцеброслар.

Ясалма чыныктыру җиһазлары

- Массаж келәмчеге, пробкалардан эзләр һәм келәмчекләр, мунчаладан келәмчекләр, киндер сюрприз йомыркаларыннан канат һәм гантельләр, ясалма туплар (эчендә борчак)

7. “Куркынычсызлык” почмагы

Методик кулланма

- Т.А.Шорыгина “Беседы об этикете с детьми 5-8лет”
- Т.А.Шорыгина “Беседы о воде, о природе”
- Т.А.Шорыгина “Беседы о правилах пожарной безопастности”
- Т.А.Шорыгина “Беседы об основах безопастности с детьми 5-8лет
- Т.А.Шорыгина “Беседы о том, кто где живет”
- “Дөрес туклану”
- Папка “Янгын куркынычлыгы”

Үстерүче уеннар

- “Урамда куркынычсызлык”
- “Беренче ярдәм”
- “Өйдәге куркынычсызлык”
- “Ут белән уйнама”
- “Сәламәт бул”
- “Профессияләр”

- Лото “Бөтен эш тә яхшы”

8. “Табигать” почмагы

Үстерүче уеннар

- Табигать календаре
- Лото “Беренче предметлар”
- Лото “Йорт хайваннары”

“4нче ким”

- “Баллы-тозлы, ачы”
- “Хайваннар һәм аларның балалары”
- “Рәсемнәрне бер рәткә җый”
- “Табигать күчтәнәчләре”
- “Агачлар”
- «4 сезона»: кыш, яз, җәй, көз.
- «Экологик уеннар»

Күрсәтмә әсваплар

- «Рәсемнәр буенча хикәяләр төзү»: кыш, яз, җәй, көз.
- «һава торышы»
- «Ел фасыллары алгоритмы»
- «Хайваннар, җиләкләр, кошлар»
- «Агачлар, куаклар, гөмбәләр»
- «Безнең як кошлары»
- «Чәчәкләр»
- «Киемнәр»
- «Кошлар»
- «Җиһазлар»
- «Бүлмә гөлләре»
- «Гербарий»
- «Кызыл китап»
- «Чәчәкләр турында легенда»
- Муляжлар: җиләкләр, җиләк-җимешләр, яшелчәләр, кыргый һәм йорт хайваннары, җир-су хайваннары, бөҗәкләр.

9. “Сөйләм үсеше” почмагы

Үстерүче уеннар

- “Капма -каршы”
- “Мәгънә буенча аер”
- “4нче ким”

- “Рәсемнәр буенча хикәя яз”
- “Сюжетлар буенча хикәя төзе”
- “Матур сүзләр өйрәнәбез”
- “Табышмаклар”
- “Шигырьләр”
- «Сөйләм телен һәм уйлау сәләтен үстерүче уеннар»
- «Чиста сөйләшү күнегүләре»

10. “Математика” почмагы

- Үстерүче уен “Без саныйбыз”
- Лото “Төсләр һәм фигуралар”
- Дидактик уен “Төс һәм форма”
- Дидактик уен “Предметлар һәм контурлар”

Шулай ук төркем кибет, чәчтараш, гаилә, шифаханә, даруханә, транспорт, почта сюжетлы-рольле уеннар өчен җиһазлар һәм әсбаплар белән тулыландырылган.

КУЛЛАНЫЛГАН ӘДӘБИЯТ ИСЕМЛЕГЕ:

Төп программалар:

1. Комплексты программа «Туганнан мәктәпкә кадәр»Веракса Н.Е., Комарова Т.С., Васильева М.А.
2. 64 нче "Сөембикә" балалар бакчасының төп белем бирү программасы.

Парциаль программалар:

1.Балалар бакчасы: Әти-әниләр һәм балалар бакчасы тәрбиячеләре өчен уку китабы.-Казан:Раннур, 2003.

2. Балачак аланы: балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм әти – әниләр өчен хрестоматия. – Казан: РИЦ,2011. – 560 б.

3. Белем һәм тәрбия эшчәнлегенең перспектив программасы «туганнан мәктәпкә кадәр» Н.Е. Веракса, М.А. Васильевой, Т.С. Комаровой. Уртанчылар төркеме.

4. Бондаренко Т.М.Балалар бакчасында физик-сәламәтләндерү эше - Воронеж: ИП Лакоценина Н.А.,2012

5. Закирова К.В., Мортазина Л.Р. "Әй уйныйбыз,уйныйбыз..."Балалар бакчасында хәрәкәтле уеннар:балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм физкультура инструкторлары өчен методик кулланма. –Казан:Беренче полиграфия компаниясе,2013. – 224 б.

6. Закирова К.В. "Балалар бакчасында әдәп-әхлак тәрбиясе:методик кулланма/К.В.Закирова, Р.Ә.Кадыйрова, Г.М.Сафиуллина – Казан:Беренче полиграфия компаниясе,2013.-424 б.

7. Зарипова З.М. "Үстерешле уеннар:методик кулланма/З.М.Зарипова , Р.С.Исаева.-Казан:Беренче полиграфия компаниясе,2013.-128 б.

8. Закирова К.В. "Әхлак нигезе-матру гадәт"(Гаиләдә һәм балалар бакчасында әдәп-әхлак тәрбияләү):Методик кулланма/К.В.Закирова, Р.Ә.Кадыйрова.-Казан:Мәгариф,2004.-383б.

9. Закирова К.В., Мортазина Л.Р.Балачак-уйнап-көлеп үсәр чак: методик кулланма.-Казан: Редакционно-издательский центр,2012

10. Күзәтүләр нигезендә мәктәпкәчә яшьтәге балаларга әйләнә-тирә турында белем бирү.Нәҗметдинова Р.Ф

11. Комарова Т.С. "Занятия по изобразительной деятельности в детском саду» (Из опыта работы) . М., «Просвещение», 1978.

12.Комплексты белем бирү «туганнан мәктәпкә кадәр» Н.Е.Веракса, Т.С. Комарова, М.А. Васильева. Уртанчылар төркеме - Волгоград:Учитель,2012Колесникова Е.В. «Математика для детей 4-5 лет», ФГОС таләпләренә туры килгән.

13. Кравченко И.В., Долгова Т.Л. балалар бакчасында күзәтү. Уртанчылар төркеме. Прогулки в детском саду. Методик кулланма – М.: ТЦ Сфера, 2011.

14. Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны юлларда үзләрен хәвефсез тоту кагыйдәләренә өйрәтү дәресләре циклы. Методик күрсәтмәләр/ Авт.-төз.: Г.А.Галеева һ.б.-Казан:"Балаларның тормыш иминлеге фәнни үзәге"ДУ нәшрияте, 2010

15. "Туган телдә сөйләшәбез":методик әсбап/Ф.В.Хәзрәтова,З.Г.Шәрәфетдинова,И.Ж.Хәбибулина.-Казан:Инновацион технологияләр үзәге.-2013.-256 б.

16. Төбәкнең мәктәпкәчә белем бирү программасы.-РИЦ, 2012

17. Хрестоматия для дошкольников 4-5 лет/Сост. Н.П.Ильчук и др.-1-е издание.М., АСТ, 1997.

18. Юсупов Ф.Ю., Камалова З.Ф., Борһанова Р.А. "Гөлбакча".Балалар бакчалары өчен хрестоматия.1990

Кушымта

1. Балаларның аң һәм физик үсешенең табигый процессына уен, аралашу, танып-белү, хезмәт, хәрәкәт, матур әдәбият уку, музыка- иҗат, ясау эшчәнлеге.
2. Белем өлкәләрен үзләштергәндә психологик һәм педагогик яктан ярдәм итү.
3. Режим моментларында, ирекле белем бирү , мөстәкыйль, ата-аналар белән эш вакытында зурлар-кечкенәләр бердәм (партнерлык) эшчәнлеген оештыру

Программа куйган максатларга ирешүдә түбәндәгеләр беренче әһәмияткә ия:

- балаларны аралашучан, игелекле, кызыксынучан, инициативалы, мөстәкыйльлеккә һәм иҗатка омтылучан итеп үстерү максатыннан чыгып, төркемнәрдә кешелеклелек һәм мәрхәмәтлелек атмосферасы тудыру;
- балалар эшчәнлегенең төрле төрләрен киң куллану; укыту һәм тәрбия процессының нәтиҗәлелеген күтәрү максатыннан аларны интегральләштерү;
- тәрбия һәм белем бирү процессын иҗади оештыру;
- балаларның мөмкин булганча төрле эшчәнлекләрен файдалану; белем бирү процессын нәтиҗәлерәк итү максатында аларны берләштерү (интегральләштерү);
- мәктәпкәчә тәрбия һәм белем бирү оешмалары һәм гаилә шартларында бала тәрбиясенә якын килүгә юнәлеш бирү;
- гаиләнең балалар бакчасы төркемнәре һәм, гомумән, мәктәпкәчә оешма тормышында катнашуын тәэмин итү;
- балалар бакчасы һәм башлангыч мәктәп эшендә мәктәпкәчә яшьтәге балага кирәгеннән артык акыл һәм физик эш йөкләмәү максатыннан дәвамчанлыкны саклау;

региональ якын килүне гамәлгә ашыру.